„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
пет пута на недељу.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву „Браника“ у Нови Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ „БРАНИКУ“

	За Угарску Србију, Црну Гору и др. стране земље		
на годину	К 34·—	46·—	дин.
на по године	К 17·—	23·—	„
на чет. „	К 8·50	11.50	„

Поједини бројеви стају 12 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова

Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској ул. бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 80. У Новом Саду, у недељу 22. априла (5. маја) 1912. Година XXVIII

Не могу да се погоде.

Славни др. Ладислав *Ригер*, вођа чешкога народа, рекао је у своје доба: „*Без Чешке нема Аустрије*, нема хабзбуршке монархије!“ И заиста краљевина Чешка је језгра, она је срце Аустрије, ове наше монархије. У краљевини Чешкој чешки народ заузима најважнији положај. Чешки народ стоји на висини европске културе, може да се у сваком погледу такмачи са немачким народом. Вредан је, предузетан је, у свима гранама привреде, камо само допире, заузима прво место. Чешке фабрике, па сва индустријска подузећа, те силни кредитни заводи, успешно се такмаче са силним немачким подузећима. Па Чеха има у Чешкој и Моравској близу *седам милијона*, све у збијеним масама и само изнимице помешаних са Немцима. Ти милијони Чеха представљају усред монархије једну културну моћ и снагу, која у свачему може да издржи утакмицу са Немцима, тим више, што Чеси уза се имају остале Словене у монархији, па су од своје истога језика браће Словака у Угарској, који броје близу три милијона, раздељени само данашњом дуалистичном системом монархије.

Па ипак аустријски државници никад нису чешки народ уважавали у оној мери, као што би требало да га уважавају. Све од битке на *Белој Гори* од године 1620., од чешкога Косова амо, био је чешки народ столећима излаган гоњењу од стране Немаца. Па и после године 1848., кад се чешки народ сопственом снагом подигао до висине свога народнога задатка па је усред Златног Прага одржао знаменити *свесловенски конгрес*, који је кнез *Виндишгрец* по упутству из Беча топовима растерао, после године 1848. и за време апсолутистичне немачке тако зване Бахове системе, био је чешки народ гоњен, па се усред Златног Прага ширила немштина те је већ и чешка реч била зазорна. Кад је пак после октобарске дипломе од године 1860. чешки народ имао наде, да ће под уставном ером моћи доћи до својих права како у државноправном тако и у нацијоналистичком погледу, врло се преварио. Те наде су биле порушене, кад је у монархији уведена била система *дуализма* те су мађарски државници, на челу са грофом Андрашијем, осујетили од стране аустријскога министарства под *Хохенвартом* већ састављену *царску* диплому, којом се успоставио државноправни положај Чешке као краљевине са посебном државноправном автономијом.

Тада је наступило оно време, кад се изводио *дуализам* са свима последицама: да у Аустрији имају владати Немци а у Угарској Мађари. Ту су онда опет настала тешка времена за чешки народ. Сасвим се систематски гонио чешки народ, да начини места немштини и да се подвргне немачкој владавини, као што се у Угарској немађарски народи морали подвргнути мађарској владавини. То су била за чешки народ она тешка времена, кад су сваки час избијали немири у Прагу, кад су чешки родољуби затварани а чешке родољубиве новине биле узапћиване. То је било и оно време, кад су Немци хтели куповањем чешких земљишних поседа да истисну Чехе из земљишних поседа а уједно тиме да ограниче број њихових бирача. Али су Чеси знали свим тим навалама да одоле. У тој својој снази хтели су Старочеси под вођством старог Ригера да се никако не шиљу посланици у царевинско веће, у бечки Рајхсрат, али Младочеси из обзира целисходности одлучили су, да шаљу посланике у бечки Рајхсрат, да би онде захватили бољи политички положај, а то им је напослетку и пошло за руком.

Но повољнијем политичком положају чешкога народа много је допринео, бар *посредно*: *погоршани положај Немаца*.

Од кад се Немачка победом над Француском почела уједињавати, постали су Немци у Аустрији неки елеменат *иредентизма*, т. ј. почели су од меродавних кругова у Бечу бити сматрани као народ, који тежи *изван граница* ове монархије, који тежи, да се уједини са великом Немачком. Па иако један део аустријских Немаца нема ге тежње, шта више, нема ни симпатија за северне Немце, које сматра као старе Пруссе, противнике Аустријанцима, а то вреди особито за Бечлије, ипак међу аустријским Немцима има и таквих, који изазивају неповерење од стране меродавних кругова у Бечу. Према томе поред великог отпора Чеха против Немаца аустријски су Немци мало по мало изгубили свој пређашњи положај, у којем су могли гонити Чехе, те владати у Чешкој. Данас су улоге међу Чесима и Немцима промењене: данас су Немци у извесну обранбену положају према Чесима. Наравно да се то не може узети у том смислу, да Немци немају никаква наслона у меродавним круговима у Бечу, нити у државној управи. Напослетку је династија *немачка*, те аустријска аристократија, иако је немачка, потпуно је лојална и одана династији. Дакле све те околности чине, да аустријски Немци ипак још имају извесна наслона у Бечу. Уз то долази још и та околност, да се Немачка, која је, као што је познато, у савезу са нашом монархијом, иако се *не меша* у унутарње ствари наше монархије, ипак уме да намргоди, кад онде у Бечу хоће сувише да повлађују Чесима и Словенима у опште против Немаца. То се сасвим јасно показало, кад је *Гаучово* министарство за то, што је хтело да повлађује Словенима, *морало пасти*, да начини места садањем *Штиркову* министарству.

Али на сваки начин да меродавни кругови у Бечу иду за тим, да се у Чешкој помире и *погоде Чеси и Немци*.

Ти преговори о измири и погодби међу Чесима и Немцима трају много година. Било је тих преговора још за живота покојног Ригера. Али у последње време, пошто се завело опште право гласа у Аустрији, постала је та измира међу Чесима и Немцима преко потребна, јер се показало, да су Чеси кадри да сметају читавом државном строју у Аустрији и парламентарном животу. Немци, чланови *чешког* сабора, који су у мањини, да би чинили притисак на Чехе за њихове захтеве, латили су се опструкције а тиме су кварили редовни ток чешкога сабора. Али Чеси, да би показали, да су они ипак *јачи* него Немци, латили су се још јачега средства, него Немци. Чеси на немачку опструкцију у чешком сабору одговорили су опструкцијом у *бечком Рајхсрату*. Напослетку се погодише претходно у том, да Немци престану са опструкцијом у чешком сабору, а Чеси са опструкцијом у бечком Рајхсрату.

То мало приближење међу Чесима и Немцима било је меродавним круговима у Бечу врло повољно. Таки се почеле чинити све припреме, да дође до *преговора* међу Чесима и Немцима. Чешка аристократија особито се заузела, да преговори дођу до успеха. Кнез *Лопковиц*, чешки аристократа и земаљски поглавица Чешке, особито се заузео за то, да се Чеси и Немци измире и погоде. Сам цар се заузео за ту ствар, па је царскога намесника у Чешкој, грофа *Туна*, подигао на степен *кнеза*, да би му отворио вољу и створио ауторитет за дело измире међу Чесима и Немцима.

Била је таки установљена *нацијонално-политичка комисија*, састављена од чешких и немачких посланика. Та комисија ради већ *више месеца* па је израдила и неке врло опширне предлоге са свима појединостима како у обзиру *језичког питања*, тако и у погледу *автономних* власти а не мање и у погледу *финансија*, које спадају у автономни делокруг автономних власти и земаљскога одбора.

Но при свој доброј вољи и Чеха и Немаца, да се поравнају, ипак се на сваком кораку наилази на *начелне противности*. Главна начелна разлика свагда се нашла у томе, што Чеси краљевину Чешку сматрају као *целину*, дочим Немци немачке округе на периферијама сматрају као неко *посебно тело*, које мора имати своје посебне захтеве. Чеси су пристали на то, да у тим немачким окрузима Немци могу употребљавати свуда свој *немачки језик* при судовима и управним властима, као и на то, да у тим окрузима и унутарњи званични језик, као и до сад, буде немачки језик. Али зато су Чеси захтевали, да се у читавој Чешкој Чех може у својим поднесцима служити чешким језиком, а захтевали су Чеси и то, да у чешким окрузима не само чешки језик према странкама буде званични, као што је већ уведен, него да и *унутарњи језик буде званични чешки у свима инстанцијама*, дакле не само у Чешкој него и у највишим инстанцијама и у Бечу у погледу чешких ствари.

Тешкоће се показале и у погледу *земаљскога одбора*. Немци су захтевали, да у земаљском одбору *буде засебна, самостална немачка секција*, а тако исто да Немци за немачке округе имају свој *посебни прорачун*, дакле посебне *своје финансије*. *На ово Чеси никако нису могли пристати*, јер да *се ово противи јединству краљевине Чешке*.

Но пошто већ *месецима* трају ти преговори ради изравнања међу Чесима и Немцима, те не могу да дођу ни до каква успеха, то су чешки народно-социјали, чланови нацијално-политичке комисије, под вођством *Клофача* и *Хоца иступили* из те комисије уз мотивацију, да су се уверили, е Немци не ће никако да уваже оправдане нацијоналне захтеве чешкога народа.

Услед тога иступа сада ће зависити од тога, хоће ли се преговори међу Чесима и Немцима продужити и без чешких нацијоналних социјалиста или сасвим прекинути, па *хоће ли чешки земаљски савез усвојити становиште чешких нацијоналних социјалиста или не*.

Најновије вести казују, да се преговори међу Чесима и Немцима *не ће* сасвим прекинути, него само до *јесени* одгодити.

Да су у бечким меродавним круговима у највећој мери непријатно дирнути тиме, што се Чеси и Немци већ сада нису могли погодити, доказује поново оно, што је покојни Ригер казао, наиме да су Чешка и чешки народ најважнији фактор за монархију.

△

Какви су радикали.

— Цувај штити радикале. — Хрватски новац за јамчевину радикалском листу. —

Целом српском народу је познато, како су жалосни синови српскога народа, овострани *радикали*, били *ординарне уходе и дошаптачи бана Рауха*, кад је овај подигао против српскога народа у Хрватској и Славонији хајку због тобожње велеиздаје. Радикали су — како је то тадашњи народни заступник др. Ђуро *Шурмин* у сред хрватско-славонског сабора изнео на основу *писмених* доказа — били они, који су *Рауховим жбирима пошказивали одличније Србе самосталце као велеиздајнике*. Из животињске мржње против самосталаца, који радикалима не даду да залуде и онај српски свет у Тројединици, одоше радикали у ниске слуге најгорем душманину српског народа, бану Павлу Рауху!

А тако исто су служили они и бану Томашићу па ево сада служе и комисару Цувају. Овај Цувај, који је послат на врат краљевинама Хрватској и Славонији, **јавно штити радикале**, а ево одмах и доказа томе.

У „Србобрану“ је требао изићи на једну безочну радикалску лаж крваве „Заставе“ овај одговор:

»Новосадска „Застава“ позива се на писмо једног „коалиционашкога првака“, које је изашло у „Југословенској Кореспонденцији“, да докаже, да коалиција осуђује хрватске и српске ђаке, што су ишли у Београд. Како је познато, коалиција је *демантовала* у страним новинама, да дотично писмо потиче од ког „коалицијонашког првака“. Али се „Застава“ *не обзире* на тај деманти. Чини се, да је неко, ко стоји у истој служби, у

којој је и „Застава“, *фабрицирао* то писмо и *подметнуо* га „коалиционашком првaку.«

Цувајева полицајска превентивна цензура **забранила** је тај „Србобранов“ одговор лажљивој „Застави“. То је ванредно занимљиво и симптоматично, да *Цувај и његови органи забрањују писање о „Застави“* и не даду, да се побију гнусне лажи те пачавре. Можда ће који радикалски капоња добити од Цуваја и кр. *јавно бележништво*, јер Цувај — осећајући зар, да не ће дуго комисаревати — дели кр. јавна бележништва и десно и лево, свима, који му за то знају бити — благодарни.

За илустрацију радикалскога неваљалства нека послужи и овај факт.

Кад је у Хрватској настао Цувајев комисаријат, наредио је Цувај, да сви политички листови морају положити јамчевину (кауцију). Радикалска помијара у Загребу, „*Српски* (?) *Гласник*“, имао је да положи 3000 К јамчевине. Његова матора сестра, новосадска „Застава“, бомбасто је апеловала на „радикалску свест“, која „не ће допустити“, да престане „бранич Српства“ (??!) у Загребу, те је позивала радикале, да положе јамчевину за „Српски Гласник“. Али на тим бомбастичним фразама „Заставиним“ је и остало. *Ниједан радикалски првак не хтеде ни парића дати* за јамчевину оном радикалском рептилу, а не браничу Српства у Загребу. И овај би морао по радикалском „родољубљу“ бедно угинути, да му није прискочила у помоћ — „*Дионичка Тискара*“ великога **хрватскога** листа „Обзора“, која је *положила јемчевину за радикалски „Српски Гласник“*.

Сваки дан ћете читати у „Застави“ и у том истом „Српском Гласнику“ бандитске нападаје на све нас, који смо на становишту народнога јединства Срба и Хрвата; радикали нападају српску самосталну странку, да хоће да „похрвати“ Србе и нема броја радикалских рептила, а да се у њима не доносе сличне глупости, у којима се Хрвати на перфидан начин означују као највећи непријатељи српскоме народу те се радикали тиме *умиљивају* онима, који су израдили, да се у Хрватску и Славонију пошље комисар. *Али кад је до тога дошло, да радикали приме* **хрватске паре**, онда су радикали као гладни шакали јурнули на те хрватске паре. Кад *Хрвати дају радикалима* **новаца**, онда Хрвати *нису* непријатељи српски. Радикали се не стиде, да **од Хрвата**, које иначе гнусно нападају, **приме милостињу**, да њихов један новинарски рептил и даље може тровати ваздух. Где су ти Ђурђевићи, Рокнићи, Миладиновићи, Попадићи, Томићи, да једном свом листу намакну кауцију од 3000 К, већ изгледају помоћ од *хрватске* „Дионичке Тискаре“, да им лист не престане излазити?! То је радикалски морал!

Кад је један Србин ономад запитао једнога деоничара „Дионичке Тискаре“, како то може бити, да они полажу кауцију за радикалски лист, који ружи и клевета Хрвате, тај деоничар се насмеје и рече:

— Па радикали су!

Тиме је одиста све речено.

С. Н.

Родољубље
српског народног учитеља.

Српска народна основна школа данас ни близу није она установа, која би одговарала како карактеру своме, тако и културно-васпитној дужности својој. Закон од 1907. године начинио је хаос у српској народној школи. Захтеви тога закона су велики те остаје и сувише мало времена, да српско народно учитељство уради оно, што би од њега као таковог школа и народна просвета захтевала. Тежак проблем, јер су захтеви и с једне и с друге стране велики.

Истина је, да учитељство, трудећи се да задовољи државне власти, ради на уштрб оних предмета, који дају обележје српској основној школи. Али лако је разумети, да у данашњим приликама то мора тако да буде. Увиделе су то и наше автономне власти те — на жалост — не налазећи друга излаза, апелују на родољубље српског народног учитељства.

Не знамо примера, да је српско народно учитељство икада изгубило из вида дужност своју према својој школи и народу. Тим већма је илузорно, подсећати нас, да смо ми „српски народни“ учитељи. Колико се може, ради се и у томе правцу, али ваља пружити руку помоћи са свију страна, јер спутан човек не може пливати. Шта видимо? Од нас захтевају много, помоћи не дају. Апеловати на учитеља родољубљем, товарити му на грбачу све више чак и оног посла, који не припада нама и који је непотребан, значи, узети и оно мало времена, које би учитељ употребио да васпитава у потпуном смислу те речи школску младеж. Нека нам се скине с леђа тај сувишан и туђ посао, пак ћемо имати времена, учинити своје. Родољубље је ту — али *времена* нема.

Како би било, када би нам *свештенство* помогло, да се приближимо цељи? Од када се говори о томе, да свештеник предаје науку вере у основној школи. Та има ли позванијег за ту дужност, него свештеник? Мора се признати, да учитељство поред огромног градива не поклања довољно пажње науци вере. Ради се брзо и механично, јер је време кратко. Ето се и смањује и градиво, баш због недостатка у времену. Па зар свештеник не би могао васпитати своју паству? Или зар нема времена?

Учитељ води четири дневника. Нашто то? Зар то даје обележје српској школи? Зар ћемо тиме одржати и сачувати карактер наших школа, што водимо дневник похађања и српски? Зар не би било доста у српски дневник свршеног рада бележити само оно градиво, које се ради само на српском језику? Или зар наши референти не знају маџарски?

Колико се ту издангуби!

А општо је у народној школи обичан разломак и претварање истог? У место тога мало српске историје корисније би било. Па су ту и апостоли. Води бригу, ко ће кад читати, па поучавај, испитуј и поправљај. Све дангуба, а — што казао покојни „Баба“ — ћуркова нема.

А у најновије време — а хвала нека је господи радикалима и Мити *Клицину* — натоварише нам на врат *осам прописева* у старијим разредима. У народној основној школи осам врсти прописева!! Нечувено и невиђено!! Од куда времена, да се сви ти прописеви употребе? Зар је учитељство криво, што су ти прописеви покуповани? Па *зар само зато наваљивати учитељу на врат тај силни посао, да се издати новац што пре убере?!* Па онда, *цена* тих прописева! Тешко да се црквене опћине не ће парасити тога трговања, кад за прописеве издаду по неколико стотина круна, а не уберу за њих ни половину. А ко ће и дати за њих 10 потура по комаду!

А сад на завршетку још нешто.

Како се слаже родољубље и празан стомак? Зар може српски народни учитељ идеалисати и онда, када ни хлеба нема?! Или зар је 1000 круна доста, да се живити може?

Тражи се од учитеља, да буде и добар Србин и добар васпитач, да потпомаже сваку корисну установу, да буде искрен пријатељ свога народа, а тај га народ и његови заступници багателишу и наплаћују му сав тај рад са 1000 круна. Није ли то иронија?

Опростите, господо, ви, који сте могли помоћи — али кад се учитељ бори са *вечитом немаштином*; кад га притисну бриге и невоље; кад помисли, да није сигуран ни за време болести; кад види, да му породица оскудева — зар и поред тога да има амбиције и идеала? Или да се задовољимо наградом на другом свету?

Није нужно, апеловати на родољубље српскога народног учитељства, него му **ваља створити сигуран опстанак,** олакшати му рад, поверити будућност српске школе онима, који имају смисла за то, па онда ћемо говорити о бољим временима.

К. **М. В.**

НОВИ САД, 21. априла 1912.

— **„Бечке слуге“**! Орган политичких спекуланата радикала зло се наљутио на „Србобран“ па на »подрепаше« и на београдску „Штампу“, што ваљано сапунају кошутовачко-јуштовачку потркушу Јашу Томића и његову клику. Изнет је на јавност будаласти јуриш радикалских дон-Кихота на једну обичну дрвену чатрљу, јер је у овој продавана „Штампа“ са фотографијом типа, који је *мучки убио* једног заслужног Србина а после разорио и српски народ у Угарској. Сад овдашњи радикалски орган све радикалске противнике назива **„бечким слугама“**. И тиме мисле заставаши да су утукли те своје противнике!

Али како је то, до сто Јаши То-

ЛИСТАК.

Грунтовни уложак Савана Бјеловука.

— Прича из живота једнога босанског кмета. —

То је било баш уз ону последњу голомразицу. Спуштало се је вече и пирио хладан ветар. Последњи сељаци враћали су се с пазара. У дућану газда-Видову спазих једног сељака, босонога, искрпљених гаћа и овештале памуклије. Помислих, како ће му бити, кад се буде враћао кући по мраку, газећи смрзло блато. Уђох у дућан, да га боље видим.

Дочека ме газда Вид оним својим осмејком, који увек нешто значи. Вид је напредан, још млађи трговац и човек, који добро познаје нашега сељака.

— Е, гледаш ли ти то мога Савана и његове голе голени? Асли мислиш, да нема опанака? Вараш се. Има. Него он воли тако, јер је лакши. Бржи је вако од јелене.

Саван, увaљујући један крушац соли у торбу, окрену се Виду и некако се жалостиво насмеја.

— Прођи ми се, газда Виде! Није мени до твојих љељена, него до моје муке и сиротиње.

Онда узе две земичке, метну их у торбу, узе двaеслук сомуна и оде, једући, кроз чаршију.

— Чији је кмет тај твој Саван, кад га је овако огулило?

— Није он, богме, кмет! рече Вид. Откупио се је он има толике године. Још мало па ће бити сасвим чист од дуга његов грунтовни уложак.

И опет се осмену а његов осмех увек нешто значи.

— Па како се није до сад исплатио?

— Е, мој драги, да ти знаш, шта је све било од његова улошка, крстио би се! То ти је читава историја. Умало га није пождрела аждаја; већ јој био у зубима, па зато Саван сада онако изгледа.

— На моју душу, ја те не разумем! Какву то аждају мислиш?

— Ону, брате, боме, што једе људе.

Па се истом опет на онај свој начин насмеја.

— Ма које људе, човече божји?

— Кмете, богме.

— Има много аждаја, што једу кмете, па сад не знам, коју мислиш. Дај вере ти, не замотавај, него испричај, бићу ти захвалан.

— Казаћеш ти коме, бојати се . . ,

— Море, како казати! Знаш ти, да сам ја тврд на казивању.

— Вала, ја ћу ти рећи истину, а теби како је драго.

Поручи две каве, даде мени и узе себи један хум па задиманисмо.

— Видиш ти онога Савана! Онај ти се Саван више намро стра и пролио суза, него што вреди сав његов грунтовни уложак и оно ти је једини кмет, колико ја знам, који се је откупио а чији се уложак продао, што није могао плаћати камате и отплате.

— Па што се је онда дигла читава хајка на оне, који се сад откупљују, и што им се спречава откупљивање?

— Зато, мој драги, што се ови сада откупљују по пет и више пута скупље, него што се је откупио овај Саван и још деведесет кућа с њиме. А који се откупе по овој садашњој цени, биће просјаци за врло мало година. За кратко време имаћемо колико ти драги бескућника.

— Ма ко је крив томе, братимим те богом?

— Криви, богме, они, који су испуцали толику цену и дотерали јадног сељака у ћорсокак, из кога не може, да има крила.

— Кажи ми те људе, тако ти неба и земље!

— Полако, полако! Не иде то тако. Имена ти не могу рећи, па макар и не били више ахбаби.

— Па казуј без имена, кад не ћеш друкчије,

— Е, тако те, видиш, хоћу.

— Само ми, молим те, нарочито објасни начин, на који су они дошли на ту идеју, да истерују толику цену и упропашћују толики свет? Ко им даде идеју за то?

— Ето оваки, као овај Саван. Баш због оваких Савана је и потекло то трговање. И овај Саван и толики наши сељаци тргују са нашим зеленашима. Он је тако долазио једном зеленашу и узимао у пролеће улчек зоби а у јесан враћао два за један. Једног дана, пре толико година, ја бејах млад почетник, дође Саван на мој дућан, извади из торбе милошту — пиле ли, сирац ли, и, чини ми се, 10 или 11 форинти из недара. Рече ми, да је продао једно кезме, замоли ме, да му те паре причувам, јер, вели, треба му то за капару спахији, рахметли-Тефтердаровићу, који им је понудио, да се откупе по 8 форинти дунум. Имао сам појак дрвен сандук у својој соби, те онамо оставим оне његове паре. Кад ли другог пазарног дана, дођоше к мени још неколика Јеличанина — знаш, да је Саван из Јелице — и донесоше по нешто новаца, неко 10, неко 15, неко и мање форинти, да им чувам за капару. Све сам ја то метао у онај сандук. Једног дана опазим ја, где из Савановe торбе вири нова памуклија и где је на свој стари фес натакао један нов, заједно са оним жутим ћегетом.

— Где си узео те ствари? упитам га.

— Боме код тога и тога.

— Како код тога и тога? упитам ја Савана

— Не морам ја теби све казати! рече ми Саван скоро љутито.

Више га не смедох питати.

— А што, болан, да код њега купујеш, кад и ја имам исту робу?

— Е мој газда-Виде, треба и код њега нешто узети, јер он нас светује, како ћемо се јефтиније узети, ако не могнемо и џабе, вели он.

— Како? Како он то вас учи? упитам Савана, а врло ми је било стало, да дознам, јер сам се надао несрећи.

— Ето, он вели: немојте, вели, бити брзи, браћо и Србови, јер ће вас Турчин преварити. Платили сте ви њему ту земљу давније и давније година; а могло би бити земље и по 8 сексера, а могао би Бог дати и џабе.

— А шта те је још питао?

Питао ме је, ако ћеш право, колико дајемо грећвне и питао нас је, би ли оном трећином могли исплатити сваки своју земљу за десетак година. „Ми то не моремо знати баш право, али на сву прилику да бисмо могли и за пет-шест година!.“ рекосмо. То исто нас је питао више пута и увек нешто шаврцао, кад смо о томе говорили. Ето, мој брате, одкуд је никла та идеја. Људи израчунали, да је много боље постати спаија за неколико година, него продавати шпирит и ракију... И, мога ми бога, хтеде тај човек купити не само Савана, него и свих оних 90 кућа, да не даде драги бог те се то некако поквари.

— Ко поквари, ако си брат?

— Богме још један и — ја.

— Како то би, вере ти?

— Ево како: кад ја видех, у какве ће руке пасти жалосници, реших се на послeдње средство. А и време је било, јер је бег већ био почео вркати каву на његову ћепенку.

— На чијем ћепенку?

— Бежи, бога ти! Почео бег већ ср-

мића, да на пр. српску самосталну странку, коју глупаци и неваљалци заставашки називају „бечким слугом“, *тај исти Беч* **гони** *на најсуровији начин* и хоће да педесет самосталаца одведе *под вешала* **у исти мах**, кад **тај исти Беч одликује чисто аустријским орденом радикалске прваке**, радикалске мозгове: дра Николу *Ђурђевића* и дра Ђоку *Красојевића*!

Напоље већ једном са одговором, матора »Заставо«! Зашто су два твоја трбушара добили **из Беча ордене**? Зашто они добише бечке ордене, док је онима, које ти, бестидницо, називаш „бечким слугама“, тај Беч шиљао *конопац* због тобожње „велеиздаје“, којом сте пред Раухом, односно пред Бечом, и ви, радикали, као **ниске бечке и Векерлове слуге** клеветали поштене Србе!

Политички преглед.

— Општински избори у Бечу. Дана 1. маја о. г. (по р. к.) извршени су ужи општински избори у првој курији, те у четири среза изабраше хришћанске социјале, а у једној четврти ће бити понован ужи избор између хришћанско-социјалног и немачко-либералног кандидата.

Свега имају сада хришћански социјали у бечком варошком представништву 130 мандата, либерали 20, социјалне демократе 11, самостални хришћански социјали 2 мандата. И тако се, бар за сада, у Бечу ипак није зацарило јудејско царство!

— Чете у Македонији. „Политичка Кореспонденција“ у допису из Солуна јавља, да се четнички покрет у косовском и битољском вилајету мора узети озбиљније, него четнички покрет у солунском вилајету, јер у оба раније поменута вилајета раде чете, које имају политичке сврхе, располажу извесном организацијом, имају на челу људе интелигентне. Сталан је циљ ових чета, да изнуде автономну управу за Македонију. С бугарским четама у солунском вилајету стоји друкчије. Оне за сада немају правог политичког карактера, врше *разне злочине*, постале су *напасти за становништво*, које их и не потпомаже. У последње време поново се у овом вилајету појављују и поједине грчке чете.

Вести из места и из народа.

Нови Сад, 21. априла 1912.

— † Ћира М. Поповић. Ноћас у једанаест сахата пре по ноћи преминуо је после дуготрајне болести у 74. години свог века Ћира М. *Поповић*, некадашњи сашеф чувене књижарничке фирме Браћа М. Поповићи. Покојник је био неко време и старатељ новосадске српске велике гимназије. Оставља за собом удовицу и удомљену јединицу ћерку. Покојниково тело ће сутра после подне бити опојано у саборној цркви а за тим ће бити сахрањено на успенском гробљу. Нека је покојнику вечан помен!

— Забава Кола Занатлијске Омладине у Новом Саду. Новосадско Коло Занатлијске Омладине у Новом Саду приређује сутра, у очи Ђурђева дне, у корист вечерњој школи занатлијске омладине забаву с позоришним приказом и игранком у великој редутној дворници Ковачева хотела. На забави ће суделовати и овдашње занатлијско певачко друштво »Невен« и српско ратарско црквено певачко друштво. Дилетанти ће приказати Стеријину стару »Женидбу и удадбу«.

— Филхармоничан концерат у Новом Саду. У другу среду, 2. (15.) маја о. г., у осам сахата у вече приређују у нашој вароши суботички филхармоничари, њих четрдесетпеторица, под управом свога капелника, познатог мађарског музичара Ернеста *Лањија*, у великој редутној дворници Ковачева хотела концерат, на којем ће свирати Бетовенову Егмонт-увертиру, Хајднову симфонију у es dur-у, Мозартову »Eine kleine Nachtmusik«, интермедзо из Мендлсонова »Сна о ивањској ноћи« и фантазију из Бизетове »Арлезијанке«. Осим тога ће једна госпођа у гласовир свирати Григов концерат у a-moll-у а један господин у вијолину Лањијеву једну романцу. Улазнице се напред могу добити у Грозингеровој апотеци.

— Савез Српских Певачких Друштава. Ова српска установа основана је у току ланске године. Одмах је отпочела свој рад. Издаје друштвени орган »*Гусле*«, у коме заиста много корисних упутстава и поуке даје српским певачким друштвима. Савез је расписао пре 2—3 месеца стечај за оригиналне српске композиције, на који су приспели 13 оригиналних српских радова. Замољени стручњаци поднели су сада управи своје мњење и на основу овога мњења ће управни одбор наградити дела. За 26. април (9. мај) о. г. је сазвана седница управнога одбора, на којој ће се решавати о награђивању на стечај послатих српских композиција, даље о издању прве свеске српских композиција, о пословнику друштвеном и другим текућим пословима. Види се дакле, да се Савез труди и да развија живу агилност. Желети би било само, да га и наше српске певачке дружине слошки помогну, да се листом упишу у Савез, јер ће само снажан савез моћи да развије онакав користан рад, какав развијају слични савези код осталих напредних културних народа.

— Привредников најновији добротвор. Госп. мајор Михајло витез *Зубовић*, родом Кореничанин — који у Загребу живи од како је у пензији — поклонио је своју двокатну кућу у Загребу „Привреднику“. Кућа је грунтовно уведена на име новога власника, да се уштеде — данас сутра — скупе наследне пристојбе, (које износе 10%, али приход од куће уживаће — разуме се — госп. Зубовић доживотно. Том фундацијом г. мајора Михајла витеза Зубовића управља Привредников Патронат неограничено по својој увиђавности.

Г. мајор Мих. витез Зубовић пазио је свега века свог одмерено, да не оде — што но се каже — ниједна крајцара у квар, па, како је остао без порода, то је осигурао себи вечит спомен у свом народу оснивањем фундације, која ће вечито његово име носити, а којој је сврха, да ваљану омладину — макар и сиромашна била — из малена на рад и радиност покреће и упућује и да ју при томе помаже.

Привредникову Патронату остављено је зато неограничено располагање са том фундацијом, јер се прилике и потребе у свету брзо мењају, а одредбе, учињене пре 50 и 100 година, не одговарају данашњем духу — преживеле су се тако рекући, а Привредников Патронат, који сачињавају живи добротвори, и постоји зато, да просуђује и одређује свагда, шта је у које доба најнужније и најкорисније. Добротвори утврђују темељна начела, која увек важити имају, а све остало одређује свагдањи патронат. Г. мајор Зубовић указује на пример својим закладним писмом, како он данас себи замишља сврху његова фонда. Он вели: Приходи његове фундације треба да служе у првом реду на покривање свагдањих управних трошкова око унапређивања српске привредне омладине — свију привредних послова и струка — из подручја наше монархије. Поклањати не сме се ником ништа, али зајмови — који се буду давали почетницима и који се морају враћати — нека буду колико је могуће угодни. Те фундаменталне одредбе ваљаће и важиће вечито, а све остало препуштено је увиђавности чланова Патроната т. ј. људима, који су сами добротвори те установе, који дакле уједно и у сваком другом погледу најбоље јемство дају, да ће у свему најбоље пазити на фондове, које оснивају они сами и њихови другови.

Патронат састоји се већ сад из лепог броја одабраних Срба и Српкиња а не може и не ће никад престати, већ ће се напротив увек обнављати, јачати и ширити, јер Привредников подмладак бива све многобројнији и бољи, а са њиме — разуме се — и установа његова. Предвиђено, збринуто и уређено је у осталом све за све случајеве, којих у свету у опште бити може.

Г. мајор Зубовић каже у свом закладном писму још:

„Ја мислим да је ово данас — у добу општег привредног покрета у целом свету — и за нас заостале. а особито за нашу премногу сиротињу најнужније и најкорисније.

Ти светски људи, који се радом подигну, нека онда своју дјецу још боље уче, и с кољена на кољено више себе подижу, па ће онда и код нас све у прави склад доћи, чега данас у нас на жалост још нема, ма да се и у нас већ много боље напред макло, него што је некад у моје доба било.“

— За српске школе у будимској епархији. Ученици и ученице срп. нар. осн. школа у *Ади*, под управом учитељског збора, приређују на Ђурђев-дан, 23. априла (6. маја), у народној кафани код Гринхута забаву. Добровољни прилози примају се са захвалношћу. *Чист приход употребиће се на потпомагање сиромашних школа у будимској епархији.* Распоред: 1.) Д. Бортњански: *Кол Славен* (химна Богу), поје дечји лик у три гласа. 2.) Говори: г. Д. *Бешлић*, учитељ. 3.) З. Ј. Јовановић: »*Дижимо школе*«, декламује Даница *Дудварска*, уч. VI. разр. 4.) Ж. Савић: »*Ода песми*«, алт соло, пева Бранислав *Аксин* ученик VI. разреда, уз пратњу хармонијума. 5.) *** »*Уздисај*«, тропев; певају: Урош *Вргов*, ученик IV. разреда, Ленка *Прекајска*, ученица VI. разреда и Бранислав *Аксин*. 6.) *** »*Калуђерски збор*«, пева одабран дечји лик у три гласа. 7.) Вељко Петровић: »*Верујте прво*«, декламује Душан *Драгин*, уч. V. разр. 8.) »*Ко крсно име слави, оном и помаже*«, представа у 2 чина, по срп. нар. песми саставио М. *Пољанац* учитељ. Приказују ученици и ученице III., IV., V. и VI. разреда. 9.) »*Пролеће*«, жива слика. Приказују: Л. *Брановачка*, уч. II. разр., Н. *Бешлића*, уч. II. разр., Љ. *Дицкова*, уч. III. разр., М. *Мрк-*

кати каву и узимати новац. Те кад ја видех, шта је, одем ондашњем судцу. Објасним му ствар и замолим га у име ове сиротиње, да како било утиче на бега, не би ли ми примио капару. А бег би већ рекао сељацима, ако му као у данашњи дан не донесу 3000 форината капаре, да ће другоме продати и земљу и кмете, мртве душе, како ли ти оно рече. У мене је било свега нешто око 1800 форинти; а сељаци већ били испродавали и кезмад и назимад и телад и јунад Више се није имала из чега избијати пара. Опазили сељаци, шта хоће бег, па се узодали и узбунили, да их је жалост била погледати. Смилова се срећом судац на моје молбе и обећа ми, да ће учинити што може, иако, вели, није надлежан. Пошљем му сељаке. Он се најпре бојаги извика на њих, па их онда посла, да зовну бега. Бег је баш био на дућану о н о г а и уговарао с њиме. Сељаци га некако дигоше те у суд. Ја се мало поуклоним, да ме бег не види.

— А-хà! А хà!

— Бег уђе а сељаци нагрнуше за њим. Видех лепо, како судац узе бега за руку и одведе га на сећију. Направи се судац слађи од меда. Сељаци, као уплашене овце, збили се у једну половину собе, па само чекају, шта ће бити. Врата ошкринута а ја из ходника вирим. Оне жалосне паре скупио и држим у приправности. Судац се направио, да и не види сељаке, сав се предао бегу. Д ђе им и кава. А Турчину само донеси каву...

— Да, да, само ти њему каву... потврђујем ја.

— Кад ја видех, да ће кафеџија затворити врата, која су била ошкринута, уђем у собу и станем згодно иза фуруне.

— Па хоћемо ли, господине, одмах направити записник о продаји? чух, где судац пита.

— Хоћемо, бива, одмах, само ако они имају 3000 форината капаре.

— И, на моју душу, не даде се бег на сучеве речи ни осолити. Кад ја видех, да ће ствар пропасти, изиђох на сред собе и извадих оне паре из џепа.

— Ево, славни суде, ових сиротињских суза и зноја; ја ово више не смем држати уза се, јер сам и сам сиромах човек, па немам ово у чему чувати. Може ми неко украсти ову сиротињску муку, па куд ћу онда и ја и ови просјаци, који су све продали и последњу кравицу, док су ово сиротиње скупили?.

Бацим оне паре на сто; али сам гледао, да се разаспу, да изгледа што већа хрпа.

— Јà шта ли уради Турчин, ако си брат, кад виде паре?

— Јà кад Турчин виде паре, мој рођени брате! Ја шта би од њега, ако бога знаш! Стадоше му очи, па не умеде за дуго проговарати... зинуо... Судац скочи, дође до оних пара; растресе их још више, па се опет врати бегу.

— Не могу ни ја ове паре никако узети себи, а не могу их ни чувати, а не знам ни за што бих их чувао! рече судац.

— Нека их узму они, чије су! рече бег, а не скида никако очију с оне рпе.

— Немамо ми куд даље одавле, нити знамо шта ћемо! повикаше сељаци.

На то се истиче мало унапред онај исти Саван, приђе бегу и пољуби га у рукав од ћурка.

— Немој нас убијати и ништити, беже, тако ти истинога бога! Твоји прадедови и дедови чували су наше прадедове и дедове од сваких злотвора, па немој ни ти нас посве убити и продавати нас, као осталу марву; немој, тако ти леба нашега, сиромашкога!... Нема нам више шта рикнути око куће, ако је који што и имао. а наша се деца немају чим омрсити, све смо испродавали. Па немој нас саде посве ништити, тако ти овога и онога света! Него узми ово пара, а за остало ћемо молити светлу владу и светлу царевину. Је ли тако, браћо?

— Тако је, беже, молимо ти се!.. повикаше остали.

И, сад, да ли оне молбе, да ли онај судац или она рпа учинише — тек бег прими капару и судац одмах направи записник. И тако се то сврши. *Онај* се је после жестоко вајкао, што му се је то измакло.

— Па како дође грунтовни уложак Савана Бјеловука на продају?

— Дође тако, што Саван није могао отплаћивати камате и отплате. Ја о томе, после свршене продаје, нисам водио велика рачуна. Кад ли једног дана чујем ја од жалоснога Савана, да се продаје његов грунтовни уложак. Оставим све и отрчим, да спасем, ако се може. Срећом не би купаца. Ваљда нису знали, шта вреди Саванова земља. И тако ја купим његов грунтовни уложак од 180 дунума — не ћеш веровати, али је права истина — за две стотине форината! И постанем власник грунтовног улошка Савана Бјеловука, а нисам га ни видео. Како је Саван мислио, да ћу му помоћи, ја не знам, али кад виде, да ја баш за себе узех земљу, изгуби поверење у мене и утече у село, и није хтео никако доћи, иако сам га позивао.

— Па виде ли ти икако ту своју земљу?

— Видех, да како. И још како видех! Баш бејаше некако половина зиме, кад сам отишао онамо. Чим смо наишли на земљу, која је у грунтовници означена као уложак Савана Бјеловука, сељак, који ме је водио, поче ми показивати поједине њиве. Земља је тако згодно лежала, била је толика и била тако добра за економију или за давање на пола, да се, право да ти кажем, почех решавати, да је узмем сасвим себи, а Савану да поклоним једну њивицу. И сад се стидим, али се добро сећам, да сам се био решио, да узмем земљу себи и да сам у себи измишљао некакве разлоге против Савана.

Кад се већ примакох близу, угледах неколико уцерица у једној огради, из којих се је пушио дим. Кад изишао из саоница, изиђе из куће Саван, за њим, једна ружна, прљава жена, крмељивих очију од дима, и за њима двома петеро — чини ми се све мушке — деце од 16 година па на ниже. О ваке беде нисам у свом животу видео: ни једно није имало капе ни гаћа, на најпоштенију реч, и, као за неко чудо, кошуље им бејаху сасвим кратке једва до колена а поцрнеле од дима. Голени им беху од припицања ватре печене у потпуноме смислу те речи. И, ево, после толико година, изгледа ми, као да их сад гледам... Ај, што је то било и ружно и дирљиво гледати!.. Све је то било изишло из оне уцерице и стајало босо на снегу; двоје гладних паса, скоро у клупко савијених од глади, накострешене длаке и подавијена репа, грозно су лајали на мене. Саван ме је тако гледао, као да ћу му сад запалити ону уцеру више главе... А остали су гледали у мене тако, како да ти кажем, блесаво и с таким страхом, да ти не умем казати. Хтедох нешто говорити, али пси нададоше толики лавеж, да се ја оставих говора.

— Па шта би даље? Шта би даље?

— Јà, кад се ја окренух, мој брате, кад ли из оних других двеју уцерица изишла по једна још чемернија жена и за сваком читав осуч деце, још горе и жалосније, са још печенијим голенима, још више почађела него Саванова, а исто онако блесава и заплашена.

Мени се смрче, седох у саонице и викнух кочијашу, да гони. Коњи тргоше; саонице шкринуше и полетеше. Кад се мало обазрех, видех Савана, где лети за саоницама. Кад нас престиже, летео је неколико корака упоредо са саоницама. Ваљда се није надао, да ћу тако одмах отићи, па потрчао, да чује, хоћу ли га избацити. Хтедох зауставити саонице, да говорим с њиме али осетих, да ме нешто стеже у грлу, па му само викнух: »Не бој се!« Он одмах

шић, уч. III. разр., М. *Мишковић* уч. III. разр., В. *Бајић*, уч. III. разр., Зл. *Мишковић* уч. III. разреда. 10.) »*Лешо*«, жива слика. Приказују: Н. *Акшамовића* уч. III. разр., Ј. *Ковачевић*, уч. III. разр., Д. *Драгина*, уч. IV. разр., А. *Бешлина*. уч. IV. разр., С. *Николић*, уч. IV. разр., В. *Вујића*, уч. V. разреда.

— *Свечана седница* »*Преходнице*«, дружине ученица прав. српске учитељске школе у *Сомбору*, одржаће се у спомен десетогодишњице исте дружине у недељу 29. априла (12. маја) 1912. после подне у 5 часова у великој дворани српске учитељске школе. Улаз је бесплатан, а добровољни прилози, *намењени српским вероисповедним школама у будимској дијецези*, примају се са захвалношћу. Распоред: 1. Председница гђца Јелка *Павловићева* отвара седницу. 2. »Хвалите« од Бортњанског, поје женски збор. 3. Говори у спомен десетогодишњице Јелка *Павловићева*, припр. IV. разр. 4. „Српска песма« од Евгенијева, пева женски збор. 5. Декламација, приказује Милена *Ђурићева*, припр. III. разреда. 6. »Смеса словенских песама« од В. Лауба, пева женски збор а прати га на гласовиру Гордана *Пандуровићева*, припр. III. разреда. 7. »Фантазија југословенских напева« од А. Штера, свира на гласовиру Милева *Дракулићева*, припр. III. разреда. 8. »Тебе Бога хвалим«, поје женски збор.

— **Из »Српскога Братства« у Загребу.** Управа јавља, да је г. Милан *Шешевић* из Чуруга повереник задруге те да има право по целој Угарској Србе и Српкиње у ту задругу уписивати.

— **Забава у Баваништу.** У очи Ђурђева дне приређује српско црквено певачко друштво у Баваништу у корист својој благајни забаву са позоришним приказом и игранком. На забави ће ужи мушки збор певати награђену композицију Ненада Тузлића на речи Алексе Ристова Шантића »Наша слога и братинство« а у мешовиту ће се збору певати српске народне песме из Босне и Херцеговине из збирке Јована К. Борјановића. Дилетанти ће приказати Нушићева »Обичног човека«.

— Целокупне медицине **др. Ј. Ненадовић** специјалиста за кожне болести ординира и ове сезоне **у Липику.**

— **СВАКИ ИНТЕЛИГЕНТАН СРБИН ТРЕБА И МОЖЕ** да набави: *Српске Класичне Писце*: *Дела Ђуре Јакшића*, у четири, фино повезане књиге. *I. рата — К 5 — у напред, II. рата — К 5 — при примању, III. рата — К 5 — на једномесечни почек.* **Издавач: »НАПРЕДАК« — ЗЕМУН.** П.

стаде као укопан. Видео сам, да није чуо или није појмио, шта сам му рекао. Дуго је стајао и бленуо ва саоницама...

А ко би онај остали свет у оним двема уцерама?

— Оно су биле жене и деца Саванове млађе браће, Нинка и Симе, они нису долазили на мој дућан па их нисам ни познавао: а онда су се били сакрили. Тако сам чуо. Због њих Саван није могао ни отплаћивати дуга, јер је она земља раздељена на троје, па све, што се не однесе, поједу они чавчићи још пре Божића... Па од чега ће онда давати отплате! У грунтовници је унесен Саван као власник улошка. Данас читав уложак Савана Бјеловука вреди брат брату 4000 форинти.

— Богме много! А ти био узео за двеста!

— За двеста.

— Па шта би онда са улошком?

— Ништа! Шта ће бити! Смејао се ја, до бога се смејао, кад сам некако дозвао Савана и казао му, да је земља његова а да мени има дати мојих двеста форината, па кад ми је почео захваљивати.. А и дирљиво је било...

— А плати ли он теби тих двеста форината?

— Какво плати! Дође или не дође један пут у години, јер сад и не пазарује код мене, па донесе шаку лешника или две три крушке или кузо јагода. Чини ми се, да ми је дао неколико форината у почетку, па престао. А шта ћеш, сад је и онијех чавчића још више...

Вид нема деце.

— Па мислиш ли то кад искати од Савана?

Он се само осмехну оним својим осмејком, који увек нешто значи...

„Народ". С. С.

Новости са стране.

— **На гробу своје драге.** Страховита се трагедија одиграла ономад у капели на штеглицком гробљу на очиглед многих стотина присутних. Пре неколико дана убила се деветнаестгодишња служавка Марта *Штаховска* у стану својих газда. Код леша је нађена цедуља ове садржине: „Умирем, што ме је младожења неверно оставио." Млада и скромна девојка била је свуд у комшилуку омиљена, те се на гробљу била скупила велика пратња. Када се погребни обреди требали да се изврше, одједном предвоји гомилу добро обучен младић, узвикнув: „Овде је моје место, код ње ћу умрети!" Младић тргне револвер и испали на очиглед сакупљеног света два метка себи у главу. Одмах је настала неописана паника. Већи број жена паде у несвест, а многе побегоше из капеле. Великим трудом успео је свештеник са неколицином људи, да умири масу. Самоубица је ускоро умро и у њему познадоше млинара *Франка*. То је био младожења младе несрећнице, који је дело извео са гриже савести због смрти своје вереница.

— **Загонетан сан.** У темишварском предграђу Фабрици станује од пре три године једна старица, која се зове Тереза *Шварц*. Ова жена, која је удовица, само мало саобраћа са спољним светом, јер је болешљива. Старање о њој предузела је из пријатељства њена суседка госпођа Софија *Лукач*. Када је прошле суботе госпођа Лукач, која има резервни кључ, послала, као обично, своју кћер са доручком у удовичину собу, да као и увек попије каву у кревету, девојка ју је нашла, где још спава. Доцније, у току дана, сама је комшиница неколико пута поновила своју посету, али старица је још увек спавала. Узалуд су је дрмусали, звали, дизали, она је спавала. Ово загонетно спавање нагони суседе, да позову лекара, који покуша, да је пробуди убризгавањем али све беше узалуд. Дужим испитивањем утврдило се, да госпођа Шварц, за ублажавање своје болке, стално употребљаваше морфијум, те се мисли, да је она тога дана случајно узела већу дозу. Али није искључена могућност, да је болесница хтела да изврши самоубиство. Наиме, она је још пре неколико дана предала госпођи Лукачки нека писма, међу којима је у једном завоју био њен тестаменат, на коме је писало: „После моје смрти отворите", једно писмо њену нећаку, у коме даје разне налоге, за случај смрти. До овог часа, старица још спава, несвесним сном а старање над њом предузели су њени рођаци, који су допутовали.

Позориште.

Гостовање г. Пере Добриновића на Цетињу.

Кад је приликом гостовања Српског Народног Позоришта по Босни и Херцеговини дружина дошла чак у Мостар, приближила се била толико Црној Гори, да није било тешко извести гостовање којега одличнога уметника и на Цетињу.

Удравник краљевског црногорског позоришта имао је о Васкрсу прилике, лично са Добриновићем уговорити и удесити све појединости гостовања. Предвиђене су биле три представе, 6., 7. и 8. априла, али како је у четвртак, 5. априла, приређен свечан концерат у славу рођендану Његова Височанства Књаза Мирка, то нам је Добриновић похитао, да и он лично суделује у тој одличној забави. Те вечери се скупила најотменија публика пријестоничка, која је с највећом запетошћу очекивала појаву чувенога српског умјетника, о коме је до сада имала прилике чути и читати, али га је мало ко од присутних био видио.

Пошто је др. Лазаревић, млади лијечник у државној болници, родом Панчевац, врло лијепо отпевао своју пјесму, појавио се на позорници Добриновић и уз пратњу гласовира отпјевао дивну Змајеву песму „Вилу". Предмет пјесме је такав, да одушевљава свако српско срце: Српкињица остала саморано сироче, кукала је над изгинулом браћом на Косову, докле се није и Богу ражалило, те јој дао крила и тако је постала Српска Вила. С таквим чувством пјевао је Добриновић, као да и сам јадикује над пропалом славом, а многи од публике оросише очи сузама. Том првом појавом пред Црногорцима освојио је Добриновић срца свеколике публике. Затим је у два кратка чина („*Школски надзорник*" и први чин из „*Ђида*") показао своју глумачку умјетност.

Сутра дан: „*Кир Јања*". Позориште је било дупком пуно; знало се, да је Добриновић још једини умјетник, који нам је у стању оживотворити тај изумрли тип некадашњих Цинцара. Први пут се на овој позорници видјела такова умјетност. Сви су били очарани студијом, којом је умјетник кроз три чина држао комад на себи. И остали ансамбл добио је више живота и полета те је комедија одиграна, као на икојој српској позорници.

У суботу: „*Алилуја*", потресна талијанска трагедија, у којој смо госта гледали у трагичној улози. Најодабранија публика и страни посланици напунише ложе. Добриновић је и опет пожњео велик успјех, а и домаћи глумци: гђе *Вучићевићка* и *Мицићка*, г. г. *Мицић*, *Јовановић* и *Павићевић*, били су на свом мјесту и лијепо пристајаху уз госта.

У недељу бјеше опроштајна представа: „*Расшикућа*". Добриновић већ дотадашњом својом игром бјеше стекао опште признање и наклоност грађанства, те је постао предмет општег интересовања. Одликован је нарочитом пажњом г. г. министара, који су га веома љубазно примили, али највеће је одликовање умјетнику пало у дио, кад га је Његово Величанство Краљ Господар примио у аудијенцију и честитао му успјех, који је постигао на нашој позорници.

Тај дан у вече позориште бјеше препуно; ниједна представа није била тако посјећена, од кад постоји позориште. Ма да је управник у предусретљивости према публици ишао тако далеко, да је пустио у позориште посјетилаца више, но што је нужна опрезност дозвољавала, ипак се велик дио публике морао повратити. Пред почетак представе се појавио и сам Краљ, бадар и свјеж и силан, као и увјек, у пратњи свога дичног најмлађега сина Петра и многих великодостојника, бурно поздрављен.

Читаоци »Браника« знају »Распикућу« и Добриновићеву улогу, те могу замислити, колико се и овђе допао. Кулминација одушевљења била је у претпоследњем чину, кад је отпјевао пјесму о стругалу и додао импровизовану строфу, којом се од публике опростио. У том тренутку ступише на позорницу два омладинца, од којих први поздрави умјетника у име грађанства и омладине цетињске и предаде му диван албум са сликама Црне Горе и владарске куће, а други, у име ђачке омладине, сјајно израђене српске гусле.

Добриновић је с Цетиња отишао задовољан, а то смо му читали на лицу, кад је, примајући дарове на отвореној позорници, готово кроз сузе од среће и одушевљења захвалио нашем грађанству тиме, што је притиснуо на груди српске гусле и албум Црне Горе и пољубио у чело младе Црногорце, казујући тим пољупцем, да љуби све, што је црногорско. Па и овом приликом нека буде увјерен, да нас је освојио и да су наше симпатије према њему велике, да знамо цијенити његову умјетност и љубав према нама. Желимо, да га опет видимо у нашој средини, па ће и наш дочек другом згодом бити још срдачнији, још топлији, јер га сада добро познамо. Захвални смо и њему, а хвала и Управи Краљевског Црногорског Позоришта, што је нашој публици пружила толико одлична уживања и упознала нас са једним од најпризнатијих српских умјетника. Кад се узме у обзир даљина и све остале околности, које су отежавале остварење овога гостовања, мора се признати, да је заузимањем управника Пера *Богдановића* и одзивом и пожртвовношћу Пера *Добриновића* постигнут овога пута код нас на српском просвјетном пољу лијеп успјех.

Цетиње, априла 1912. Д.

НОВИЈЕ.

Загреб, 20. априла. Превентивна цензура запленила је у свима јучерашњим листовима извештаје са седнице аустријске делегације по дебати о интерпелацијама у погледу ситуације у Хрватској.

Рим, 20. априла. Агенција Стефани јавља из Хомса од јуче: Заповедник италијанске војске у Хомсу, генерал *Рејзоли*, заузео је јутрос Лебду после жестоке борбе. Мајор *Ди Ђорђо* је задржао непријатеља, који је похитао у помоћ посади у Лебди. Непријатељ је имао 300 убијених, а на нашој страни погибоше 1 официр и 7 војника, 3 официра и 54 војника наша су рањени.

ТЕЛЕГРАМИ

УРЕДНИШТВУ »БРАНИКА«.

Делегације.

Беч, 21. априла. У седници, која је трајала дуже од осам сахата, аустријска делегација је довршила расправу о привременом прорачуну. Југословени, социјалне демократе и радикални Чех Вацлав *Клофач* гласали су против прорачуна.

У расправи су *силно напали Мађаре.*

Немачки војни предлози.

Берлин, 21. априла. Прорачунски одбор је одобрио све кредите, који се траже у војеној реформи.

Отварање Дарданела.

Рим, 21. априла. Поновно отварање Дарданела сматра се овде као нова дипломатска победа Италије.

Народ, који није напредан, који нема јаког средњег сталежа, такав народ прегазиће други пре а после.

Књижевни оглас.

ВРЛО КОРИСНА КЊИГА ЗА НАШ ПОДМЛАДАК.

Готова је књига

ЧЕТНИК

ручна књига

за омладину и савезнике — четнике

по *ђенералу Баден-Паулу и Др. Лиону*

саставио **Д р М. Ђ. Поповић.**

Књига има 20 штампаних табака, 90 слика и 1 додатак. Цена у платну повезана с насловном сликом 3 динара. Препродавци за више од 6 ком. 25% рабата. Поруџбине ваља слати: *Администрацији „Четника"*, *Дворска бр. 3* — Београд. Садржај: *Увод. Први разговор — Омладина.* I. Савез Трезвене Младежи. II. Каква је наша омладина? III. Енглеске извидничке четице. *Други разговор — Вишешко огледало.* Издашност, Несебичност, Пожртвовање, Доброта. Учтивост, Витешко понашање према женскима, Послушност, Храброст. *Трећи разговор — Ошварај очи.* I. Читање трагова. II. Вештина изводити закључке. *Четврти разговор — Посматрање природе.* I. Животиње. II. Биљке. III. Минерали. *Пети разговор — Живот у пољу.* I. Пионирска служба. II. Логорски живот. III. Живот у пољском логору. IV. Живот у пољу. V. Спорт на води. VI. Како се прилази. VII. Оријентовање. *Шести разговор — наука о чувању здравља.* I. Вештина живети. II. Клице бородног непријатеља — *не пуши!* *Осми разговор.* I. Телесна вежбања. II. Вежбај обе руке подједнако. III. Спорт. *Девети разговор — Буди увек спреман.* I. Спасавање живота. II. Понашање при несрећним случајевима. *Десети разговор — Отаџбина.* I. Шта је Отаџбина? II. Вештина стрељања. III. Соколство. IV. Служба јавној безбедности. V. Државно уређење. *Једанаести разговор — Упутства.* I. Упутства и савети четовођама и руководоцима. II. Из туђег искуства. III. Из нашег искуства. *Дванаести разговор — Четничке (извиђачке) игре. Додатак*: Сигнализација. Правила Четничког Одељења.

Ову врло корисну књигу топло препоручујемо нашој омладини.

ПЕДЕСЕТ ГОДИНА
српске политичке борбе.
Ознака садржине свију беседа, дра Мих. Полита-Десанчића са повесничким цртама.

I. Део

од године 1861.—1883.

Садржај.

Предговор. I. Срби за време Бахове системе — Талијански рат. — Октобарска диплома. — Нова уставна ера.

II. Српски благовештенски сабор у Карловцима године 1861. — Уставни живот у сремској жупанији. — Сремски посланици на хрватском сабору. — Прва саборска беседа дра Полита-Десанчића о Војводини. — Распуст угарског и хрватског сабора.

III. Провизорија. — Хрватска дворска канцеларија. — Судба закључака српског благовештенског сабора. — Нови избори за угарски и хрватски сабор. — Странке на хрватском сабору г. 1866. — Две беседе дра Полита-Десанчића на хрватском сабору. — Прве регниколарне депутације Хрватске и Угарске за нагодбу. — Распуст сабора угарског и хрватског услед рата аустро-пруског године 1866.

IV. Последице пораза Аустрије код Краљев-Градца. — Сазив угарског и хрватског сабора. — Нова адреса на хрватском сабору. — Беседа дра Полита-Десанчића од 5. децембра г. 1866. о катастрофи краљев-градачкој и источном питању. — Попуштање бечке владе према Угарској. — Поравнање међу Аустријом и Угарском од г. 1867. — Распуст хрватског сабора. — Раухова ера. — Октројисање изборног реда за Хрватску и Славонију. — Нови избори за хрватски сабор. — Пораз хрватске народне странке. — Победа у Срему. — Иступ народне странке из сабора г. 1868. — Нагодба Хрватске са Угарском г. 1868. — Борба народне странке са Раухом. — Победа и нова нагодба са Угарском.

V. Бајстова политика против Словена. — Његова изрека: ваља Словене уз зид притиснути. — Поход Словена у Русију на московску изложбу. — Дочек Словена у Русији. — Здравица дра Полита-Десанчића на великом банкету у Петрограду 23. маја год. 1867. — Аудијенција Словена у цара руског. — Пут у Москву. — Дочек у Москви. — Беседа дра Полита-Десанчића на свеучилишту московском 30. маја г. 1867. — Повратак у Петроград и посета руске флоте у Кронштату. — Здравица дра Полита-Десанчића руској флоти. — Повратак у Аустрију. — Гсњења.

VI. Утврђење дуализма. — Потиштено стање Срба. — Устанак у Боки г. 1869. — Чланак Политов о Боки. — Преска парница пред поротним судом у Пешти — Самообрана Политова од 29. децембра г. 1870. — Изванредне мере владине против Србаља. — Наша црквена реакција у савезу са владом. — Демонстрација против Анђелића на Три Јерарха г. 1872. — Парница против Корнела Јовановића и другова пред кр. субеним столом новосадским. — Обранбена беседа Политова 16. марта 1872. — Комисарство Мајтењијево — Царски 25-годишњи јубилеј год. 1873. Чланак Политов: »Након двадесет и пет година«.

VII. Развојачење угарске Крајине. — Велика конференција у Панчеву. Кандидатура Политова. — Програм народног кандидата. — Тероризам владине странке. — *Смешана* у Перлезу. — Одушевљење народно бивших Граничара. — Дочек Политов у Панчеву трећи дан Божића године 1873. — Велика изборна борба у Панчеву. — Осујећен избор. — Огорчење. — Проглас Политов на бираче. — Други избор Политов. — Захвала бирачима.

VIII. Народносни клуб у Пешти. Српски посланици на угарском сабору. Предлог за одлуку у обзиру утеловљења угарске Крајине. — Прва беседа дра Полита-Десанчића на угарском сабору 11. маја г. 1874. — Расправа о изборној новели. — Беседа од 2. јула г. 1874: „код Филипија видећемо се опет!“ — Буџетска расправа. — Беседа од 4. фебруара 1875. — Министарска криза и њене последице.

IX. Фузија Деакове странке са средњом левицом. — Улазак Тисе у министарство. — Прво ступање Тисино. — Расправа о мађарском позоришту. Говор Политов од 13. априла г. 1875. — Тиса прети са „смрвљењем“ народности. — Призор у угарском сабору. — Крај периоде саборске. — Саветовање у народносном клубу пре разласка. — Нови избор Политов у Панчеву. — Лоши резултат избора за народности. — Расправа о адреси. — Беседа Политова од 16. септембра године 1875: каква је и каква би требала да је Угарска.

X. Источне ствари. — Устанак у Босни и Херцеговини и однош ај Аустро-Угарске према Србији. — О том беседа и интерпелација дра Полита-Десанчића од 4. марта г. 1876 — Одговор Тисин и реплика Политова 11. марта г. 1876. — Рат Србије против Турске. — Затвор Милетићев ноћу од 4. на 5. јули г. 1876. — Извештај имунитетног одбора саборског о затвору Милетићевом. — Расправа. — Беседа дра Полита-Десанчића од 7. октобра г. 1876.

XI. Пораз Србије код Ђуниса. — Туркофилске демонстрације од стране Мађара. — Долазак софта у Пешту. — Беседа и интерпелација дра Мих. Полита-Десанчића од 3. марта г. 1877. о источном питању и одношају Аустро-Угарске према Русији. — Одговор Тисин и реплика Политова дана 14. марта г. 1877. — Беседа и интерпелација Политова од 8. марта г. 1877. у предмету Милетићеве и других политичких парница у јужној Угарској. — Одговор министра правде и реплика Политова дана 5. маја г. 1877. — Велики руско-турски рат. — Расправа у угарском сабору о источном питању. — Беседа дра Мих. Полита Десанчића од 27. јуна г. 1877.

XII. Милетићева парница због „велеиздаје.“ — Материјал истраге. — Осмодневна коначна расправа пред криминалним судом будимпештанским. — Оптужба кр. државног одветника. — Обранбена беседа дра Мих Полита-Десанчића од 16. јануара г. 1878. — Осуда Милетићева на пет година тамнице. — Његов затвор у Вацу. — Његово ослобођење.

XIII. Скучено стање после источнога рата. — Окупација Босне и Херцеговине. — Тежње мађарске за »културним јединством« Угарске. — Одузимање Текелијина фонда од „Матице Српске“. — Расправа о просветном буџету на угарском сабору. Беседа дра Полита-Десанчића дана 2. маја г. 1878. о Матици и Текелијину фонду. — Крај саборске периоде. — Нови избори. — Проглас на српске бираче. — Подела панчевачког изборног среза на панчевачки и уздински. — Избор Политов у Уздину и Тителу. — Саразмерно добри избори по Србе. — Нова саборска периода. — Адреса српских посланика. — Беседа дра Полита Десанчића при расправи о адреси 14. новембра г. 1878.

XIV. Источне ствари. — Расправа о берлинском уговору. — Беседа дра Полита-Десанчића дана 26. марта г. 1879. о том уговору. — Тежње за „културним јединством мађарским“; мађаризација у основним школама: законски предлог о том. — Солидарно држање народности против тога предлога приликом осмодневне расправе. — Беседа дра Мих. Полита-Десанчића дана 29. априла г. 1879. — Окупација Босне и Херцеговине пред угарским сабором. — Беседа дра Мих. Полита Десанчића од 14. новембра г. 1879. о црквеном и аграрном (земљишном) питању у Босни и Херцеговини.

XV. Наше народно-црквене ствари. — Народно-црквени сабор у Карловцима год. 1879. Његово становиште. Беседа о том дра Полита-Десанчића дана 19. септембра. г. 1879. — Радња сабора. — Одгода истога. — Промена у нашој јерархији. Пензионовање патријарха Ивачковића и именовање Анђелића за администратора. — Изјава чланова сабора и саборског одбора против именовања. — Беседа дра Мих. Полита-Десанчића дана 13. априла г. 1880. приликом просветног буџета о именовању аднимистратора. — Хрватске ствари. — Нова финанцијална нагодба. — Положај хрватских посланика на угарском сабору. — Беседа дра Мих. Полита-Десанчића од 8. новембра год. 1880. о одношају Хрватске према Угарској. — Крај саборској периоди.

XVI. Бирачко кретање у Срба за нов сабор г. 1881. Српска бирачка конференција у Новом Саду дана 17. априла године 1881. — Говор дра Мих. Полита-Десанчића на тој конференцији. — Српски избори. — Избор Политов у Уздину; Милетићев у Тителу; Максимовићев у Сомбору; пад српских кандидата у Новом Саду, Кикинди и Т. Бечеју. — Адреса српских посланика. — Беседа дра Мих. Полита-Десанчића од 13. октобра г. 1881. у обрану адресе. — Нова расправа на угарском сабору о Босни и Херцеговини. — Беседа дра Мих. Полита-Десанчића од 15. маја г. 1882. — Мњење новинарско о тој беседи. — Изјаве Политове у мађарским новинама. — Даље тежње мађарске за »културним јединством«. — Уважење мађарског језика у средње школе. — Држање ердељских Саса у сабору. — Беседа дра Мих. Полита-Десанчића од 15. марта г. 1883.

Завршна реч.

II. Део.

од године 1883.—1898.

Садржај.

Предговор. — I. Ствари у Хрватској. Крвави догађаји у Загребу због мађарских грбова. — Наша народно-црквена автономија. — Беседа на угарском сабору 26. септембра 1883.

II. Борба против кикиндског програма. — Велико-бечкеречки и кикиндски програм. — Посланица бирачима уздинског среза. — Избори г. 1884.

III. Расуло српске народне странке. — Проглас на бираче за угарски сабор године 1887.

IV. Пред бирачки збор сентомашки. — Сентомашки бирачки збор и његова брука. — Бирачка конференција у Новом Саду. — Беседа 19. априла 1887. — Потпун расцеп у народу. — Изборно кретање. — Беседа у Белој Цркви дана 5. јуна 1887. — Пораз при изборима г. 1887. — Врхунац раздора. — Смрт Мише Димитријевића.

V. Смрт Германа Анђелића. — Избор новога патријарха. — Народно-црквени сабор г. 1892. — Беседа 7. новембра г. 1892.

VI. Избори за угарски сабор г. 1892. — Проглас на српске бираче.

VII. Политичка борба у новосадској муниципији. — Беседе: о Лаушу Кошуту, против црквено-политичких реформа и у ствари зидања српске гимназије.

VIII Митрополијски збор у Карловцима г. 1894. и црквено-политичне реформе. — Беседа 7. априла 1894 -- Одлуке збора. — Утисак митрополијског збора.

IX Беседа у спомен хрватском историчару Фрањи Рачком у „Матици Српској“.

X. Народносни конгрес. — Говори на конгресу. — Народносни програм. — Његав утисак и његов значај.

XI. Седамдесетгодишњица Милетићева.

XII. Народно-црквени сабор г. 1897. — Проглас на бираче. — Слога странака. — Велика победа при изборима. — Саборска адреса и говор у препоруку исте. — Одлука сабора. — Одгода. — Нови расцеп после сабора.

XIII. Конференција код министра председника Банфија и патријарха Бранковића. — Говор од 6. септембра 1897. — Утисак конференције код Банфија. — Говор од 9. октобра 1897. на конференцији код патријарха.

XIV, Протест извршнога одбора народноснога конгреса против помађаривања месних имена. — Засталост у н родносној акцији.

XV. Пола столећа — Помен години 1848.

Завршна реч.

III. Део

прва књига

од године 1899. — 1908.

Садржај:

Предговор. I. Раздор у српском народу. — Радикали преовлађују. — Некролог дру Светозару Милетићу. — Некролог Змај-Јовану Јовановићу. — Надгробни говор дра Илији Вучетићу.

II. Промена политичког положаја. — Победа мађарске коалиције. — Народности остављају пасивитет. — Кандидатура дру Полита у Великој Кикинди. — Програмни говор.

III. Верификација Политова избора. — Народносни клуб. — Адреса народносних посланика на престону беседу. — Говор дра Полита. — Завршни говор о адреси. — У обрану народносне адресе. — Интерпелација о Србији.

IV. Расправа у угарском сабору о прорачуну за годину 1906. — Говор дра Полита о просветном прорачуну. — Расправа о прорачуну за годину 1907. — Говор дра Полита о финансијалном положају и о приликама у Угарској. — Сазив српскога народно-црквенога сабора. — Програмни говор дра Полита у Великој Кикинди, као кандидата за српски народно-црквени сабор. Говор на народно-црквеном сабору.

V. Буџетска расправа и апропријација. — Политов говор од 16. (29.) јануара 1907.. као одговор грофу Јулију Андрашију о народносној политици у Угарској. — Апоњијев законски предлог о школама. — Политов говор од 25. марта (7. априла) 1907. и предлог за одлуку народносних посланика. — Завршни говор о том предмету. — Интерпелација о бугарским грозотама против Срба у Македонији.

VI. Сукоб међу Угарском и Хрватском. — Законски предлог у ствари железничке прагматике. — Држање хрватских делегата на угарском сабору. — Говор дра Полита од 24. маја (6. јуна) 1907. против железничке прагматике. — Велик утисак у Срба и Хрвата. — Интерпелација и говор о догађајима на Балканском Полуострву и о зулумима у Босни и Херцеговини. — Захвалница Србина муслиманина Смајил-аге Ћемаловића.

VII. Раздраженост у угарском сабору. — Нападај посланика Вишонтајија на дра Полита. — Одговор дра Полита на лични нападај. — Говор и интерпелација дра Полита о српској народно-црквеној автономији и о избору новога патријарха. — Радикалски српски посланик др. Мита Мушицки напада дра Полита противинтепелацијом уз велико одобравање мађарских посланика.

VIII. Извештај дра Полита његовим бирачима у Великој Кикинди, — Говор од 11. (24.) новембра 1907. — Законски предлог о привредном поравнању међу Угарском и Аустријом. — Говор дра Полита о том 15. (28.) новембра 1907. — Опструкција хрватских делегата. — Завршни говор дра Полита о привредном поравнању међу Угарском и Аустријом. — Некролог дру Ники Максимовићу. — Чланци: Прошлост и садашњост нашега положаја. — Ствари у Хрватској и промена саборског пословнога реда. — Говор дра Полита против те промене. — Интерпелација о железници у Новопазарском Санџаку. — Завршни говор о промени саборскога пословнога реда. — Чланак »Радосна појава« о раду српских родољуба у Загребу. — Интерпелација о трговинском уговору са Србијом и о трансбалканској железници. — Говор у прорачунској расправи о Ђурђеву дне године 1908.

III. Део

друга књига

од године 1908. — 1910.

Садржај.

Напомена. X. Шездесетгодишњица српскога устанка од године 1848. и царски јубилеј. — Расправа на угарском сабору о новом Апоњијеву законском предлогу о »бесплатној« настави у основним школама. — Говор дра Полита против тога предлога. — Конфенренција српских родољуба у Новом Саду ради концентрације српских странака. — Интерпарламентарна конференција у Берлину. — Говор дра Полита.

XI. Избор новога српскога патријарха. — Епископ Лукијан Богдановић као кандидат мађарске владе. Његов избор и промена у држању радикала. — Чланак о значају Богдановићева избора за српског патријарха. — Анексија Босне и Херцеговине. — Чланак о том. — Смрт генерала Ђорђа плем. Стратимировића.

XII. »Великосрпска пропаганда« и апшење Срба у Хрватској и Славонији због „велеиздаје“. — Интерпелација дра Полита о том у угарском сабору. — Одговор министра-председника дра Векерла и реплика дра Полита. — Узрујаност због анексије Босне и Херцеговине. — Ратни расположај монархије против Србије. — Интерпелација дра Полита о том у угарском сабору.

XIII. Шездесетогодишњица са успоменом на годину 1849. и на пропаст Новога Сада. Чланак о том. — Самовољна владавина Раух-бана у Хрватској. Демонстрације против њега. Повреда посланичкога имунитета хрватском делегату дру Новоселу. Расправа о том у угарском сабору. Напомена дра Полита у тој ствари. — Мађарска криза. Мисија дра Владислава плем. Лукача. Ново именовање Векерлова министарства. Говор дра Полита против тога министарства. — Положај ердељских Саса. Чланак једнога саског посланика у „Пестер-Лојду“ и одговор дра Полита у истом »Пестер Лојду« — Пресуда у »велеиздајничкој« парници у Загребу. Чланак дра Полита о том.

XIV. После анексије. Дозвола »Бранику« за прелаз у Херцег-Босну. Поздрав тамошњој браћи. — Фридјунгова парница у Бечу. Велика победа хрватско-српске коалиције. Др. Полит као сведок. Његово сведочанство и његов говор. Последице победи у Хрватској. Српски страдалници пуштени на слободу. — Расцеп у радикалној странци. — Двадесетогодишњица убиству Мише Димитријевића. Чланци о том. — Промена угарске владе. Гроф Куен-Хедервари министар-председник. Држање хрватских и народносних посланика. Говор дра Полита.

XV. Прослава Ружићеве педесетгодишњице Здравица дра Полита. — Развој политичкога положаја под владавином грофа Куена-Хедерварија. — Распуст сабора и распис нових избора. — Опроштај дра Полита од великокикиндских бирача. — Држање српских странака. Српски радикали уз Јуштову странку. — Сазив народно црквенога сабора. Избор за тај сабор. Пропаст радикала. Чланак: »После слома«.

XVI. Избори. — Кандидатура дра Полита у уздинском изборном срезу за угарски сабор. — Програмни говор дра Полита у Уздину. — Гроф Куен-Хедрвари окренуо се против народности. — Ужасан пораз народносне странке при изборима. — Велика изборна победа грофа Куена-Хедерварија. — Срби владини посланици.

XVII. Педесетгодишњица црногорскога кнеза Николе. — Проглашење Црне Горе за краљевину. — Велике светковине на Цетињу. — Одељење руске, италијанске и грчке фроте у Бару. — Црногорски краљ Никола постаје руски маршал. — Банкет варош Цетиња страним гостима. — Политов говор на том банкету. — Политови чланци: »После педесет година на Цетињу«. — Политички замашај светковине на Цетињу. — Некролог Лази Костићу. — Опроштај.

Од ових беседа I. део распачан је био на скоро, како је изишао, те се данас налази само у приватним рукама, дочим се у књижарама не може добити. Но II. и III. део беседа, и то и прва и друга књига III. дела, налази се у свима књижарама. Снижена цена II. делу износи *две* круне, а цена *првој* књизи III. дела *четири* круне, другој књизи пак *три* круне. Обадве књиге пак *шест* круна

Позив на претплату.

Са 1. (14.) априлом о. г. истекла је претплата свима оним нашим поштованим претплатницима, који су се претплатили на I. четврт 1912. г., те овим отварамо претплату на **другу** четврт ове године.

Кад овим молимо наше поштоване досадашње претплатнике, да обнове претплату, молимо уједно своје пријатеље и познанике, да се заузму за **што јаче проширење** „Браника“. Свако, ко пажљиво прати наш лист, уверће се, да смо ми увек настојали, да наш лист буде на висини данашњега новинарства, да смо **увек непоколебиво стојали на српском народносном становишту**, због чега су нас толико пута **прогонили**, као ни један српски лист у Угарској. Свима поштеним Србима је познато, да смо се ми од постанка „Браника“ неустрашиво и под најтежим приликама **борили против познате покварене струје** у српском народу те нас и представници те струје сваки час тужакају и праве нам силне трошкове.

Претплата за „Браник“ остаје стара:

на читаву годину . 34 К
на по године . . 17 К
на четврт године . 8 К 50 п.

а може се претплатити и **месечно** са 2 К 90 п. За **Србију** износи годишња претплата: 46 динара, погодишња 23 динара, а четвртгодишња 11·50 динара. За све остале **стране земље** износи претплата **45 К** у нашем новцу.

Претплата се најбоље шаље поштанском упутницом **на администрацију »Браника«**.

У Новом Саду, 1. (14.) априла 1912.

Управа и уредништво „БРАНИКА“.

Трговина и промет.

Новосадска пијаца.

21. априла 1912.

Пшеница нова	К	22 80.90—
Пшеница средња	„	21·——·—
Зоб	„	19·90 ——·—
Јечам	„	20—.—
Кукуруз	„	18 40.60.80
Дањак	„	30—
Горушица	„	16·——·—
Пасуљ бели	„	24·——·—
Пасуљ жути	„	25·——·—
Пасуљ кулаш	„	25·——·—

Све од 50 кила.

Марва, свињи и живина.

Волови по кили	К	80—86
Свињи тешки по кили	1 К	——·20
средњи „ „	1 „	——·16
„ лаки „	1 „	——04
„ мршави пар 160—190	„	
Теоци по кили	1 „	20—
Јагњци по кили	1 „	10—
Кљукане гуске по кили	1 „	40—
Јаја 5 комада	„	40 ——

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић.
Одговорни уредник: Јанко Перић.

ОГЛАСИ.

МОЈУ ОД ВИШЕ ГОДИНА НА ОВДАШЊОЈ ПИЈАЦИ ПОСТОЈЕЋУ

мануфактурну, спецерајску и кратке робе трговину,

која прави промет од 35—40.000 К годишње, вољан сам из слободне руке предати. Потребно је готовине 10.000 К. Остало уз јемство.

Првенство имају Срби.

ОРЕСТИЈЕ ПАВЛОВ
239 2—5 Ст. Шова (Бачка.)

ad. 9548. szám
kig. 1912.

Póthirdetmény.

A felállitandó m. kir. mértékhitelesitő hivatal részére szükséges helyiségek bérlete ügyében kelt hirdetményünk kiegészitéséül közhirré tesszük, hogy a kérdéses hivatalnak a hivatalos helyiségeken kivül egy 3. 5. m. hosszu, 2. 5. m. széles és 2. 5 m. magas kocsiszinre is van szüksége.

A kocsiszinre egymagában is tehető ajánlat, mely ugyancsak folyó évi május hó 15-éig a m. kir. központi mértékügyi intézetnél Budapesten nyujtandó be.

Ujvidék szab. kir. város tanácsa, 1912. évi május hó 1-én.

Dr. Demetrovics
polgármester.
240 1—2

ПРОМЕСЕ

4%

УГАРСКЕ ХИПОТЕКЕН СРЕЋКЕ
од 1884. год.

Главни згодитак . . .	К	40.000·—
1 згодитак по . . .	К	3.000·—
3 згодитка по . . .	К	2.000·—
4000 згодитака по . .	К	200·—

Жребање 15. маја 1912.
Цена 4·50 К.

3% АУСТР. БОДЕНКРЕДИТ СРЕЋКЕ
од год. 1880.

Главни згодикак . .	К	90.000·—
1 згодитак по .	„	4.000·—
2 згодитка „ .	„	2.000·—
2300 згодитака „ .	„	200·—

ЖРЕБАЊЕ: 15. маја 1912. године.
Цена К 5·—

УГАРСКЕ ПРЕМИЈЕН СРЕЋКЕ
од 1870. год.

Главни згодитак . . .	К	200.000·—
1 згодитак по . .	К	20.000·—
1 згодитак по . .	К	10.000·—
4 згодитка по . .	К	2.000·—
18 згодитака по . .	К	1.000·—
5475 згодитака по . .	К	368·—

Жребање 15. маја 1912.
Цена 12·— К.

издаје
МЕЊАЧНИЦА
ЦЕНТРАЛНОГ КРЕДИТНОГ ЗАВОДА
деон. друштво
у Новом Саду.

*) Поштом шаљемо поруџбине само кад нам се новац унапред пошаље заједно са 35 пот. за поштарину.

Хипотекарне зајмове

по 5½% сталних процената а на друго место интабуловане 6½%—7% посредује

Zsigmond Breitner Törökbecse
56 39—50

ЛЕКОВИТО КУПАТИЛО

„РУСАНДА“

У МЕЛЕНЦИМА

(Торонталској жупанији) — у јужној Угарској

Отворено је од 1. (14.) маја до 1. (14.) септембра сваке године. Специјално лечи: **Севотине хроничну реуму, Скрофулу** у свима њеним облицима и појавама. **Кожне болести**, које нису у стању биле никакове лековите масти излечити, — нарочито Psorias и Prurigo. Код женских **неуредан крвоток**, и живчане болести. Сигуран успех у лечењу **Костобоље** Caries. Necrosis-а, у коме премашује најчувенија интернационална купатила. **Са успехом** лечи **застарели Луес.** — Станови се састоје из четири модерно удешена **хотела са 74 собе, Курсалон, кафана, изврсна кухиња, добра музика, цветни парк**, са удобним клупама, — **гласовир, куглана, билиард** стоји на расположењу купалишним гостима. — Ближа извешћа и проспекте на захтев и бесплатно шаље **управа купатила „Русанде“** 205 18—

НА ЗНАЊЕ

сваком ко има клавир, па га жели полирати, штимовати или ма у чему оправити. Обилазећи с радеником наше муштерије по свим крајевима, можемо том приликом сваки клавир узети у посао, ако нам се за времена пријави. 241 2-2

БРАЋА МИХАИЛОВИЋ У БЕЧУ,
стовариште, клав. пијанина и хармонијума
WIEN V.. Margarethenstrasse № 80.

Najbolja mast za pod
FRITZELACK

ТРАЈНО! ОБИЛАТО! ЕЛЕГАНТНО!
У УПОТРЕБИ НАЈЈЕФТИНИЈЕ!

При куповању ваља пазити на законом заштићено име и на натпис; свако друго паковање ваља одбити. Може се добити код

Бранимира Мијатовића у Новом Саду.
195 4—8

СЛАНО КУПАТИЛО

У СТ. СЛАНКАМЕНУ

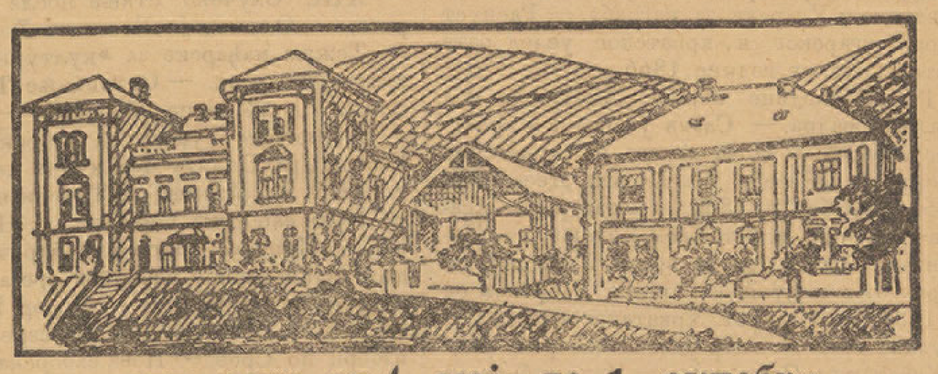

отворено од 1. маја до 1. октобра.

Сланача специјално лечи: ревматизам зглобова и мишића; ексудативно запаљење у трбушној дупљи, материци и јајницима; све врсте катаралних запаљења; малокрвност, бледуњавост и шкрофулозу свију облика; жигове и севотине; извесне врсте кожних болести.

Купатило има 60 елегантно намештених соба са ценом од 1 до 4 К; лепу пространу новосаграђену

рестаурацију са добрим јелима и пићем,

сталну музику која трипут дневно свира.

Ближа извешћа и проспекте бесплатно даје

147 15-30 **ШТЕДИОНИЦА У СТ. ПАЗОВИ.**

ПОМОДНА ТРГОВИНА

М. ЈОВИЧИНА

НОВИ САД Кошут Лајошева улица бр. 44.

У сваком месецу један бесплатан пазарни дан!

Помодна трговина Јовичина сваког последњег дана у месецу ЖРЕБАЊЕМ ОДЛУЧУЈЕ

бесплатни пазарни дан.

У сваком месецу један бесплатан пазарни дан!

Сваком појединoм купцу изжребаног бесплатног дана враћа се одмах у готовом новцу свота, коју је пазарио, чим покаже оригинални благајнички листић.

Поштовани купци умољавају се да прилаком сваког купа добивени благајнички листић **до краја тога месеца безусловно сачувају**, да би му се одмах могла исплатити свота, која је на том благајничком листићу, у колико би датум на том благајничком листићу истоветан био са датумом **бесплатног дана.**

Жребање ових **бесплатних пазарних дана** врши се последњег дана сваког месеца пред јавним надзором (контролом) и власници благајничких листића добијају на тим листићима означену своту **на каси трговине Јовичина, одмах** или најдаље за 15 дана потпуно **у готовом новцу исплаћену.**

Поред свију ових ванредних погодности остаће и даље непромењене и ако строго утврђене јефтине цене.

Ова новина ступа 1. маја у живот и у горњој погодности учествује **сваки поједини купац** трговине Јовичина.

ЈЕФТИНЕ ЦЕНЕ, СТРОГО ТАЧНА И ПАЖЉИВА ПОСЛУГА.

Најбогатији избор помодне, мануфактурне и галантеријске робе стоје поштованим купцима на расположењу.

РОБА, КОЈА СЕ НЕ СВИЂА, ПРИМА СЕ НАТРАГ, ИЛИ ЗАМЕЊУЈЕ.

Помодна трговина
М. ЈОВИЧИНА
НОВИ САД.
234 2—3

Изашао је из штампе!

Пето издање штампано у 25.000 примерака

НАЈНОВИЈИ

ВЕЛИКИ СРПСКИ КУВАР

КАТАРИНЕ ПОПОВИЋ-МИЦИНЕ

са новим, корисним и практично опробаним допунама наших углед. и искусних домаћица као и из одабраних страних дела те врсте.

Средила МИЛЕВА СИМИЋА

наставница „Кућарства“ срп. више дев. школе у Новом Саду.

„Велики Кувар“ има 36 штампаних табака велике осмине или 560 страна са 150 слика и једном колорисаном таблицом: Најбољи делови говеђег меса. Ова ваљана књига биће од највеће користи свакој Српкињи домаћици у најскромнијим и најимућнијим породичним приликама, јер ће из ње практично научити **кувати наша српска јела, као и готовити најфинија јела из кујне: француске, немачке и мађарске и т. д.** а све је то јасно, разговетно приказано у овом најновијем **„Српском Кувару“**, да ће милина бити свакој Српкињи домаћици узети у руке ову корисну и лепо распоређену књигу у којој ће лако наћи све што јој затреба.

„Велики Српски Кувар“ је у укусним тврдим корицама увезан а цена му је 5 К.

Ко узме два примерка добија трећи бадава.

ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРА УЧИТЕЉСКОГ Д. Д. „НАТОШЕВИЋ“

У НОВОМ САДУ. — Налази се у ћурчијској улици број 26.

92 13—20

Пет потура стаје једна доза нутригена на пробу,

т. ј. толико стаје дописница, којом од нас можете заискати гратис-пробу нутригена. Уз то ћете још добити и занимљиву књигу, из које можете познати права основна начела исхране. — По свем свету чувени нутриген, који се услед својих одлика одавна већ назива краљем свију средстава исхране, састоји се из најплеменитијих хранивних материја, које служе на то, да крепе организам. Његова ваљаност и апсолутна нешкодљивост потврђује се оверовљеним кемијским анализама.

До сад је у Аустро-Угарској потрошено 250.000 доза нутригена а то најбоље доказује недостижну ваљаност и велику омиљеност тога средства за исхрану. Иштите дакле гратис-пробу нутригена а иштите такође гратис и франко занимљиву књижицу, која припада уз то. Та ванредна понуда важи само за кратко време. 232 2-4

Нутригенско предузеће у Будимпешти (VII. Erzsébet körút 16.)

Дукати мали и велики (сеферини)

ОД ГОДИНЕ **1912.** могу се добити по врло повољној цени у

МЕЊАЧНИЦИ ЦЕНТРАЛНОГ КРЕДИТНОГ ЗАВОДА ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У НОВОМ САДУ

и у филијали Централног Кредитног Завода д. д. у Сенти.

Исто тако купујемо по врло повољној цени старе бушене и небушене дукате.

ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА

СВЕТОЗАРА Ф. ОГЊАНОВИЋА

У НОВОМ САДУ.

Препоручује своја издања српских МУЗИКАЛИЈА за гласовир и певање:

БАЈИЋ ИСА. **Албум песама.** Песме у духу српских народних песама за гласовир са потписаним текстом II. издање . К 6·—

БАЈИЋ ИСА. **Албум композиција** за гласовир . . . . К 4·—

БАЈИЋ ИСА. **Јесен стиже дуњо моја,** са текстом за пев. К 1·—

БАЈИЋ ИСА. **Српкиња,** игра у духу срп. нар. игара за гласовир и певачка друштва са упутством како се игра . . . . К 1·—

БОЖИНСКИ К. П. **Из наших крајева** срп. нар. песме за певање у један глас и клавир. — Ед. Огњановића I. . . . . К 1·—

ДУБЕК Х. **Весела је Србадија.** Парафраза за гласовир . К 1·80

ЈЕНКО Д. **Позоришне песме** »Сеоска Лола« за гласовир К 3·—

МАКСИМОВИЋ АКС. Где је српска војводина речи Ст. Вл. Каћанског за гласовир и певачка друштва . . . . . К 1·—

МАКСИМОВИЋ АКС. Песме из Максима Црнојевића за гласовир . . . . . К 1·—

ОСВАЛД А Тамбурашко коло за гласовир . . . . . К 1·—

Илустровани ценовник разашиље се бесплатно!

Кад нам се новац унапред пошаље шаљемо франко, иначе само уз поузеће.

212 4—12

ТВОРНИЦА ТОРОЊСКИХ САТОВА и ЛИВНИЦА ЗВОНА

ПАЈЕ Ђ. ПАНТЕЛИЋА

У ЗЕМУНУ

ОСНОВАНА 1854.

1896. На будимпештанској миленијској изложби са великом медајлом одликована.

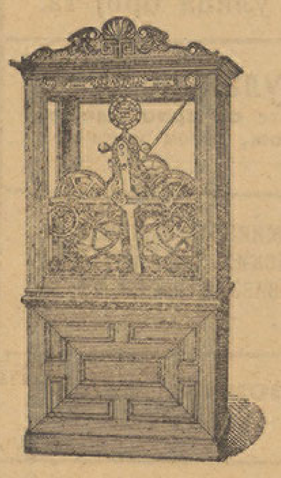

Мањим општинама даје уз отплату на више година.

Израђује торињске сатове најновијег модерног сопственог система, са слободном кретајућом шетаљком и штифтенганг са челичним једеком (Drahtseil). Лије нова и прелива стара звона, по најновијем систему хармонично удешава, са гвозденом покретном круном. Израђује козе за звона од кованог гвожђа.

Под гаранцијом за тачну и солидну израду.

1900. год. посетио париску светску изложбу ради проучавања исте струке.

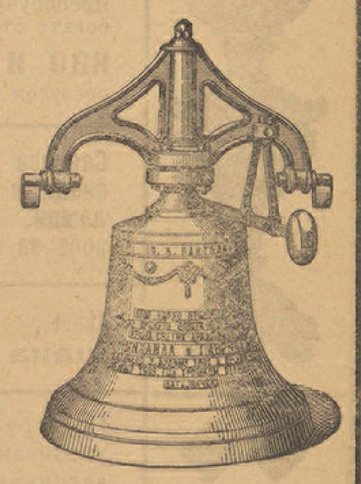

68 14—52

ПРВА ЈУЖНО-УГАРСКА ФАБРИКА КОЛА

Матије Рајха и Карла Лебхерца

У НОВОМ САДУ.

Извоз готових кола у све балканске државе.

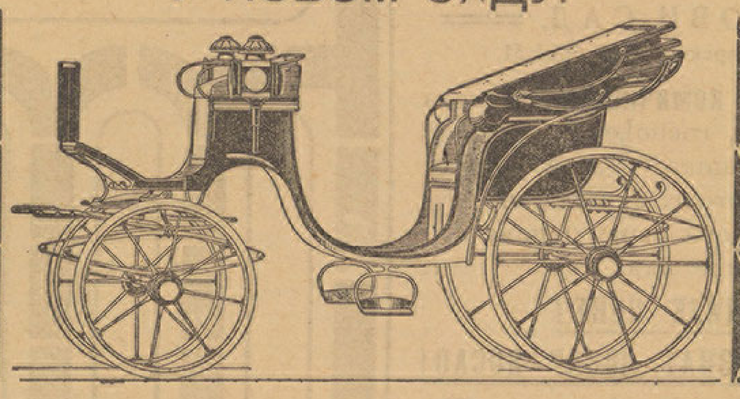

Лондон 1908. Златна медаља.

Највеће стовариште најразличитијих, најмодернијих кола од најједноставније до најелегантније израде по најјефтинијим ценама. Признато солидна творевина. — Илустровани ценовници бесплатно и франкирано. Стара се кола оправљају најбрижљивије или се на жељу и трампе. 211 3—52

Прочитај! **Помодна мануфактурна трговина** Прочитај!

КОД ПЛАВЕ ЗВЕЗДЕ. ◆ У НОВОМ САДУ ◆ КОД ПЛАВЕ ЗВЕЗДЕ.

Код оделења мушких и женских штофова, свиле, батиста, гренадина за прање, кретона, зефира, делена и тепиха, продаваћемо од данас до 31. маја о. год. са 20, 30 и 40% јефтиније од досадање сталне дневне цене.

С поштовањем

ОМАЉЕВ и ЛАЗИЋ,

заступници филијале Браће Миросављевића »КОД ПЛАВЕ ЗВЕЗДЕ«.

227 4-12

„СРПСКО БРАТСТВО“ ЗАГРЕБ Илица бр. 7.

Прима за редовне чланове здраве Србе и Српкиње из Австроугарске монархије, између 18. и 55. године: **у велико коло са 2000 круна, у средње коло са 1000 круна,** те **у мало коло са 500 круна посмртнине. Ко хоће,** да му се за упис пошаљу **тисканице**, нека пошаље **заједно све пристојбе**, које се враћају ако уписник не буде примљен. 1.) **Уписнину од К. 5·—** једном за увијек и за свако коло. 2.) **Чланарину** по **К. 4·—** за уписнике до 45. године; по К. 5·— за уписнике од 45. до 50 године. а по К 6 за упуснике од 50. до 55 године. Чланарина се плаћа сваке године почетком јануара 3.) **Мртвачину за један** (пошљедњи) **смртни случај**, која износи у **великом колу**: од 18 до 45 године **К 4·—**, од 45. до 50. године **К 5,—**, а од 50 до 55. године **К** 6; **усредњем колу**, плаћа се од те мртвачине **половина, а у малом колу четвртина**. Редовни чланови свију кола од 18. до 45. године плаћају највише 300 смртних случајева, од 45. до 50. године 240, а од 50 до 55. године само 200. За опскрбљивање сирочади редовних чланова основан је **„Фонд за сирочад Српског Братства“**, у који теку сви прилози добротвора, (који у 5 година плате најмање 100 круна), подупирача, (који сваке године приложе бар 6 круна) и прилагача, (који прилажу по вољи) 337 42 52

Све обавијести за уписивање и због ових прилога дају повјереници, а иначе **УПРАВА** „Српског Братства“ (Zagreb Ilica br. 7.)

ОНО ЈЕ ПРИЗНАТО, ДА У КУЋИ НАМЕШТАЈА

Л. МЕНРАТА И СИНА

У НОВОМ САДУ, Кошут Лајошева улица бр. 46—48.

НАЈВЕЋИ ИЗБОР СВИЈУ НАМЕШТАЈА

531 26-52 у солидној изради и јефтиној цени добити се може.

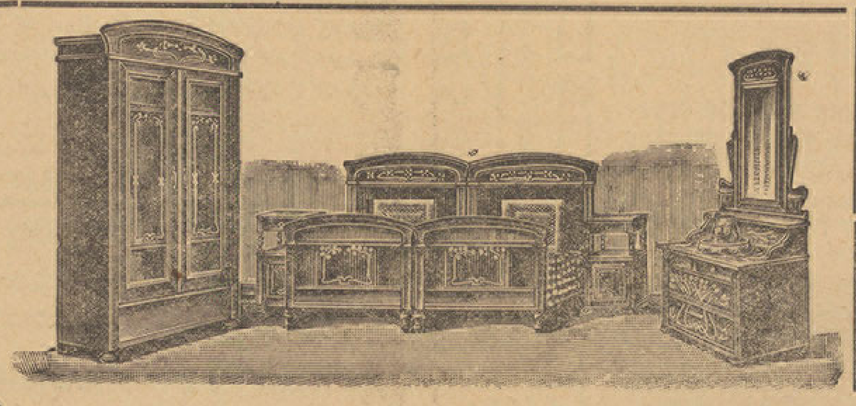

Велики избор у завесама, простирачима (тепиха), застирача за постеље и столове, мадраца, дечијих кола, слика и огледала.

Основана 1845. г. Телефон број 87.

У СВАКО ДОБА ИЗЛОЖБА ПОКУЋСТВА!

Основ. 1891.

СТАКЛАРСКА и ПОРЦУЛАНСКА РАДЊА

ТОШЕ АЛАБУРИЋА

У НОВОМ САДУ, — ћурчијска улица број 12.

Препоручује своје богато стовариште **стакларске и порцуланске робе, као и кућевног посуђа** сваке врсте, **са врло умереном ценом**, брзом и тачном послугом.

Сервиза за ручавање, за теј, за кафу, за умивање, сервиза се свецима и са песницима. Висућих и асталских **(Majolika)** лампи. — Велики избор разних финих сервиза и разне друга робе за поклоне. — Свете иконе на платну.

Даље: **велики избор разноврсних виљушака и ножева** (Esszeug).

Препоручује своју добро уређену **стакларску радионицу** за урезивање стакла, **оквира за свете иконе и за слике** сваке величине и т. д. у **великом избору.** 552 26-52

Стефановићева КАВА

55 15—52

Основана 1830.

Херминa Вајс

Пређе: КАРЛ СЕВИН

НОВИ САД,

Н. Лебарска улица број 51.

бојадише и кемички чисти одела за господу, госпође и децу, униформе, чипке, везива, сторес и тунис-засторе, сунцобране, рукавице, нојево перје, панама шешире итд. итд.

НАЈЈЕФТИНИЈЕ ЦЕНЕ!

ПРИЗНАТ ДОБАР ПОСАО!

114 11 20

„Најбољи шприцер за вино и шампањер.“

Главно стовариште за Нови Сад код:

Микина и Стојковића

237 5—15

ШТАМПАРИЈА

ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА

БРАНИКА У Н. САДУ

знатно је проширена са новим брзотисцима које креће гас-мотор, великим избором слова, модерних орнамената и шарама — препоручује се п. н. публици у месту и околини

за израду сваковрсних штампарских послова

и то: дипломе, позиве за забаву, брифпапира, коверата, тисканице за црквене и полит. опћине и адвокатске канцеларије и т. д.

Препоручује се новчаним заводима за израду свију пословних књига.

ИЗРАДА савремено техничка.

Умерене цене. Послуга брза и тачна.

„Браник“ прима огласе по најумеренијој цени.

Власник и издавалац: Деон. друштво Браник. Парна штампарија д. д. Браника у Н. Саду.

Мита Ђорђевић се брука и даље.

Ових дана штампао је Мита Ђорђевић управитељ више дев. школе у Новом Саду и повраћени члан управног одбора „Натошевића“ (јер он је у првом срцу и пакости напустио одбор, али се после предомислио) једну броширу са натписом „Две трећине“ из учитељске баште. Разуме се да је он и овде био јунак те се није на то своје ишчадије потписао, једно што је он увек иза туђих леђа нападао, а друго што би он силом хтео да прикаже као да има неку војску учитељску за леђи. Колики је јунак већ у самом овом кораку, види се и из тога, што он штампа анонимну броширу у штампарији „Натошевића“, у тој брошири грди Ђ. Михајловића и остале учитеље који му нису по ћуди и *рукопис те брошире задржава себи* при кориговању, *дакле сакрива га, и ако зна, да је у име штампарије „Натошевић“ за анонимне ствари одговоран Ђ. Михајловић пред пресским судом*, ако би дошло до тужбе. Толико мудре одважности још није скоро нико показао. И ја сам просто могао избацити тај рукопис из штампаријиног посла, који је без мога знања послао фактору, али нисам хтео, него сам пустио да се рукопис слаже, нека се М. Ђорђевић брука још већма, кад му је већ наспело. Али није он тек сад први пут показао да је јунак. То је њему давно рекао и пок. К. Миловановић, јер је знао да је Мита Ђорђевић *иза мојих леђа* нападао у „Шк. Одјеку“ радикалну странку *нигде се не потписујући*, рачунајући „мудро“ да ћу ја то све понети, јер сам се ја на све што сам писао у спору с радикалном странком, односно тада још само с Јашом Томићем и пуним именом потписивао.

Сад ми је тек јасно, зашто ме је тај јунак Мита Ђорђевић, одговарао тада да не изнесем у једној брошири све што је требало изнети још пре 6—7 година о спору нашем са водством радикалне странке, јер би се тада прокљувило, да је Мита Ђорђевић био тај који је с К. Миловановићем дошао једно вече изненада у мој стан чак у јовановску школу *(да се васпита!)* и позвао ме да заједнички покренемо акцију против нереда и терора у радикалној странци. Ја нисам био задовољан тим стањем, али сам се повукао у крај како сам сазнао да се у центруму странке говори о неком *учитељском систему у странци и о неком освајању радик. странке од стране учитеља* и нисам се мислио ангажовати у тим антистраначким пословима. Но сујета Мите Ђорђевића, није могла трпети да он буде тако заборављен и да не игра никакву велику „ролу“ у странци и онда му јовановска школа није била тако иронична као сад, те је дошао да ме потражи и наговори пуну собу разлога, да ипак треба да се ангажујем с њима иако сам решио да се повучем. Каснији резултат свега тога је био, да сам напослетку ја остао на белези, а они су стругнули куд који. И Мита Ђорђевић после дугог тврдоглавог мудријашења ипак је *сракамио*, да ће најпрактичније бити да посте главу пепелом и коленопреклоно моли Јашу Томића, да га прими у своја објатија, и ако је пред више нас рекао пре две године да не мисли више ни с једном странком имати посла, јер је већ и старији, а има и многа искуства.

Па нека је са срећом и берићетно, само кад му *нарав* допушта после свега оног како су га у „Застави“ моловали, и после свега онога, што му је и пок. др. Миша Михајловић јесенас пред своју смрт на два месеца рекао баш предамном и о вођама радикалне странке и њему самом. Али он нема права да се у радикалној странци рехабилитира на рачун учит. д. д. „Натошевић“, већ ако има *заслуга за „Братство“* и друге радикалске установе нека га то рехабилитира. Ми пак у „Натошевићу“ ангажовани учитељи, не можемо страначке рехабилитације допустити на рачун „Натошевића“.

Њему је речено још пре две године, кад је хтео по својој ћуди да располаже мимо целог управног одбора, и да он самовољно узима у одбор кога хоће, да се тај Попадићевски систем овде не сме зацарити. Но пошто је видео, да смо сви прошле године попустили и пристали на његову самовољу ради мира, то је нагао својим тврдоглавством ове године и даље, док се није срозао сасвим. Па шта се догодило? Тај његов кандидат од пре две године напустио је и по други пут из небуха чланство у управном одбору. Зашто? Да ли и то да се рекне јавно? Мита Ђорђевић можда не би марио, јер и до сада су поверљиве ствари и речи појединих одборника, поједине особе ван „Натошевића“ дознале шта је који одборник рекао н. пр. о понуђеном а непримљеном делу за издавање, и после сам н. пр. ја, за то што сам хтео да сачувам завод да не уђе у један мртав посао, био изложен нападајима таког заинтересованог аутора. Сигурно сам му ја то све јавио из одборске седнице! Мита Ђорђевић ужива што његово „књижевно дело“ излази већ у другом издању у „Застави“. И то у оној „Застави“, која му је пре 6 година пред носом врата затворила, кад га се К. Миловановић већ био својски намесио. Данас се та фина компанија опет сложила и док се „Застава“ наплаћује са 4 К за изјаву од неколико реди, коју „Натошевић“ мора да даје због паметних нападаја „Заставиних“ на то друштво, дотле читаве ступце уступа бесплатно памфлету Мите Ђорђевића, јер треба да се наслаждавају њени читаоци „смишљеним“ сплеткама Мите Ђорђевића о „Натошевићу“.

*

После овогодишњих одржаних скупштина у друштву „Натошевићу“, Мити Ђорђевићу су јако угрнули зуби, те сања о трећинама. Сасвим је појмљиво, јер после успеха који је постигао својим радом око прве скупштине „Натошевића“, није чудо што су му утрнули зуби. Миту Ђорђевића боле што се ухватио у гвожђа као лисица, те сад да може изнео би на мене не само да сам чланове управе подгризао, него да сам чак и какав фонд подгризао. Но на жалост то никако не може рећи, те тако му не остаје ништа друго него да изнесе колико сам узајмио за куповање куће, колико сам дужан за штампу „Шк. Гласника“ и колико сам добио хонорара у „Натошевићу“. Он још није све ни рекао, требао је рећи колико сам добио и као дневни повереник, колико сам и дивиденде добио на акције, па можда чак и колико сам мастила потрошио у „Натошевићу“. Али је онда требао и то рећи колико сам и ја и други чланови имали посла с њиме и колико је са својих „добрих страна“ починио „користи“ „Натошевићу“ и код купа куће и код оправке куће и код зидања нове зграде за штампарију. О томе свему Мита Ђорђевић не прича, као и о томе да је он свеједно имао хонорар као и ја и да ја чак ни у седници управног одбора нисам био присутан пре четири године кад ми је тај хонорар додељен, него ме је Мита Ђорђевић нашао тога дана пред вече у књижари и питао ме јесам ли задовољан с тим хонораром, *јер он није био задовољан*. Ја сам разумео то благо намјеренije, али сам идуће године ипак предложио у одборској седници при решавању о хонорарима, да се хонорари тако установљени на више година не подижу, он он је први био, који није био за то, него да се од године до године одређују. (Ко се не сећа да би то могло зависити и од евентуалне јаче зараде појединих огранака у заводу). Можда му је било дуго чекати, да се сетимо на повишицу хонорара, те је с тога и тражио друго друштво, с којим би унапредио „Натошевића“ боље него што смо то ми до сад учинили, зауздавајући кад је требало питомост Мите Ђорђевића, јер ју је и онако у „Натошевићу“ доста ширио без своје личне штете.

*

Мита Ђорђевић је помешао у својој зубобољи од „Трећина“ све што га је тиштало већ толико година. Ту је и политика, учитељска солидарност, моје чланство у Шк. Савету, моја кућа, моја жена, наше две учит. плате, хонорари, мој дуг за кућу, „Шк. Гласник“, сарадња у њему, штампа и дуг за њу, издавање имена, и још безброј мало шегртских, мало радикалских мудролија, које су као и обично сродне једно с другим. И сад седи на лаворикама и ужива како се „осветио“. Само што га у тој „срећи“ тишти изнутрица, јер није испала лепа слика пред светом, пред којим је он желео да изгледа леп и исправан. Сад би био рад да га лече фластери „Заставини“, које он сам себи у њој преписује. Тражећи лека своме болу, он пискара и пискарајући дотиче се и таких ствари о којима ја не бих говорио, да не помињем дела и људе с којима се радило, и неспоразума ако је било, предат је забораву. Но ако је Мита Ђорђевић заборавио како је шта било, као што се то из његовог пискарања види, ја нисам заборавио, а о неким стварима има још и живих сведока, пред којима Мита Ђорђевић не може извртати.

Ја сам напред већ изнео како се тај вајни радикалац држао према радикалној странци, но треба знати, да је он још пре радикализма имао „нагнуће“ либералној странци и писао са села дописе у органу либералне странке. Тек касније кад је отишао у Сентомаш постао је радикал и био је то све дотле, док његова болесна лична амбиција није почела трпети уштрба, јер га странка стаде запостављати, и кандидовати н. пр. за посланика и једног тек свршеног адвоката, а њега није узела ни у рачун. Како ли је онда био ожучен на странку и шта је говорио? Ту бар не може рећи да сам се ја у странци грабио за неке почасти и одличија, јер он је „шпиловао“ неког вођу и члана главног штаба, док сам ја био само обичан војник, који је и њему често требао да у учитељству прави штимунг за њега и популарише га, док и ја и пок. К. Миловановић нисмо почели добијати од учитељства абер, да се већ оканемо с форсирањем Мите Ђорђевића. Такав абер је стигао за Миту Ђорђевића и последњих година, на основу чега сам му ја и рекао у одборској седници, после његове силом и без икаквог повода издекламоване епунцијације: „али и ја сам радикал!“, да учитељство пита: „Како Мити Ђорђевићу није испод достојанства да буде председник учит. друштва „Натошевић“, кад је радикал?“ Он је на тај абер у првој забуни занемио као водом заливен (и није постао *зелен*, него *грошаст*) затим хтео да ослаби то,као да је то мишљење *„оног једног“* (тек да нешто рекне) а на крају тог дијалога, шапатом и кнедлом у грлу рекао: „Видећемо!“ То *видећемо*, хтео је пошто по то да оживи на скупштини „Натошевића“ ове године и то оној првој неодржаној. А да постигне оживотворење тог *видећемо*, није се жацао ни да прима и таке пуномоћи које *нису заступљене деоницама*, као што је то било са пуномоћима за деонице Алек. Тошића, а ове су међутим послате „Натошевићу“ тек на пет дана после прве скупштине. То је фина ствар! Па не жаца се М. Ђорђевић ни сада, да тврди и таке ствари у своју корист, које и њега и његове пријатеље скроз демаскирију шта су они све у стању. Јер његови пријатељи кад су видели да се сазнало на скупштини шта су пре тога радили, били су касније у стању да крену пет радикала у комшилуку једне госпође у моме крају и дочекају ту госпођу кад је с бденија кући дошла, и да је нападну да је подрепашица, да ће је бојкотовати као комшиницу, ако не повуче пуномоћ коју је мени дала кад се обавестила о њиховим марифетлуцима. Срамота је лагати, јер та је госпођа сутра у јутро рано дошла мени и плачући причала како су је синоћ напали. Један од компаније Ђорђевићеве није с том госпођом био ни познат, а имао је образа да са четворицом ратара рупи жени у кућу у невреме и да се тако фино први пут прикаже. Но они се нису на томе задржали, него су после њеног одласка од мене опет дошли њеној кући и нису јој дали мира, док жена није и по трећи пут долазила мени кући, кад сам ја већ био отишао у скупштину „Натошевића“ (која је по други пут сазвана). Моја жена кад је дошла кући и сазнала за то, поново је дошла у средину вароши и тражила ме је, да ми све то јави и да не употребим пуномоћ, но како је завод „Натошевић“ био затворен, и она није знала, да је верифик. одбор радио још и око 1 сах. остраг у канцеларији штампарије, где сам и ја стојао да пазим на М. Ђорђевића, то ме је потражила међу учитељима код „Беле Лађе“, те како ме ни тамо није нашла, отишла је кући. Међутим све то није било ни потребно, јер они су већ, види се каквим начином, добили другу пуномоћ од те госпође која није могла да их се курталише.

Но уз овај „фини“ рад, радила су господа из Ђорђевићеве компаније и нешто „финије.“ У биртији једној, причали су људима и уверавали их да сам ја *продао автономију Мађарима* па још и то: *да ни ти мађарски натписи не би били на школама да нема мене.*

То ти је заиста фини радикализам и то су прекаљене идеје Светозара Марковића!

Ако је Мити Ђорђевићу криво што је тренутно као учитељски солидарац „поклиз-

нуо“ према оваком радикализму, те сад жуди поново да уђе у милост посилаца тога радикализма, учитељи га па и ја као њихов друг с благословом испраћамо. Али нема права да се служи неистинама како би учинио што у корист тога радикализма. А још мање има права да вуче за нос целу скупштину „Натошевића“ и да се сад једи и кида што му тај „уметнички“ покушај није испао за руком.

Ех, како би се они смејали, да је то испало за руком! Ништа од свију оних несталих пуномоћи и неприсутних акција не би се дознало, а уз то би радикалско царство ухватило корена у „Натошевићу“, и покушавало да опет освоји учитељство за радикалну странку. Ваљда тек учитељство није равно по својим појмовима и интелигенцији, читалачкој публици мале, па често и велике „Заставе“. Велика је заблуда ако пријатељи Мите Ђорђевића у радикалној странци мисле с њиме заједно, тако о учитељима.

Мита Ђорђевић се кроз плач силом шали о пуномоћима. Он би хтео да прикаже ту ствар као нешто о чему није вредно говорити. Но њега то баш највећма боле. Кад је то тако незнатна ствар, што су нестале све до једне пуномоћи његових ортака, кад су видели да им се изјаловио план са марифетлуцима на скупштини? Он је заборавио да има пуномоћи које су још од пређашњих година сачуване у заводу и у којима *није* Мита Ђорђевић *за леђи одбора* а *са својим страначким пријатељима ван завода испуњавао имена дотичних заменика.* Он је заборавио, да управни одбор није никад до сад шиљао послужитеља акционарима по пуномоћи с тим, *да даду пуномоћи па ће им донети дивиденду.* Он је заборавио да чланови управног одбора нису до сад једни другом за леђима писали појединим акционарима да пошљу пуномоћи, као што је то он својеручно писао пред прву скупштину баш родитељима онога Грујића, који су мени послали пуномоћ и поред тог његовог писма, јер им је то писмо његово било сумњиво. (Ја имам у рукама то писмо). А кад је чуо да је у мене пуномоћ, тражио је сведоџбу од пароха из Турије, да је младић још малољетан, јер је знао да је касно да родитељи И. Грујића исставе свој потпис. Кад је исправан и на лепом путу, што се хватао и хвата за таке смицалице. И кад мени пријатељи и рођаци пошљу своје пуномоћи да их испуним или својим или туђим именом како за потребно нађем, је-ли то, то исто као кад Мита Ђорђевић шиље послужитеља без знања одбора да иште пуномоћи од новосадских госпођа које имају акција и ставља у пуномоћи такве заступнике о којима њихови власници не само да никад нису ни чули, него им не би пуномоћи поверили ни да није било те потајне акције у корист радикала, а некмоли још да и они својим гласом потпомажу така фина дела једне компаније жељне да мало проради у „Натошевићу“. У тој ствари ја имам писмене изјаве поменутих госпођа па и с тим могу понудити М. Ђорђевића.

После прве неодржане скупштине управни одбор је потражио рачуна за оне неправилности које су почињене, али он није хтео да да о томе обавештаја. Кад је исправан зашто није дао? Кад је одбор затим тражио да то све уђе у записник, он није дао записник. Зар зато што је било све у своме реду и што је он био у свему на свом месту? Та он треба још да каже хвала што га одмах из они стопа, нисмо пријавили суду за ту самовољу, па не би ни другу скупштину дочекао као председник. Но он је после поучен од својих радикалских пријатеља да је ту могао накаљати, те је при другој седници одборској трпељиво сносио да све уђе у записник што год је одбор диктирао. А кад је био исправан зашто је био у грозници, кад је одбор констатовао да су нестале све пуномоћи његове компаније са неодржане скупштине и кад је одбор констатовао да деонице А. Тошића нису ни биле на скупштини, а он је стојао добар својом поштеном речи да је све исправно. Та шта би он и његова компанија радили да су другог ухватили у таким пословима? А ми смо пристали одмах на предлог др. М. Давидовца чл. вериф. одбора, да не изнесемо ту ствар и не потстичемо. Зар зато што смо неваљали како нас Мита Ђорђевић молује?

Но у записнику је ипак остало то сјајно дело забележено ради вечног „воспоминанија“ па и то пече М. Ђорђевића.

М. Ђорђевић мисли да ће себе опрати ако мене каља, али он ће се тиме слабо утешити, јер „сљедствија“, својих „чиподјејствија“ он већ сноси и то га пече, па је с тога киван на мене и остале моје другове и љути се и бацака. Но одавно је речено: Ко губи има права да се љути. Он је битку изгубио, а с њоме и своју досадању образину и приказао се у правој слици и прилици. Но не био полазити у луде послове, те би можда још коју годину могао лисичити.

Плаче Мита Ђорђевић што му прва скупштина није упалила, јер он је тада ухваћен у мишоловци, имао смелости још да ми рекне при изласку из дворнице: „На другој ће (скупштини) бити још горе“. Горе финоће од оне пред прву и на првој скупштини ваљда већ није могло ни бити, јер ја сумњам да би се озбиљни људи, служили таким средствима каквима се служио Мита Ђорђевић. Но тако што свети се ономе, ко се њиме служи, те тако је М. Ђорђевић, заиста прорекао да ће на другој скупштини бити горе, али се то *горе* на њега изручило као што је и заслужио.

Ја сам му рекао пред прву скупштину да се остави ћорава посла, да се не каприцира јер ће бити велика „закомешателства“, али је он мислио да ће мени додијати то натезање с њиме, те ћу напустити ствар и отићи кући, а ако и не учиним то, он је држао да је сигуран с победом јер ће с марифетлуцима вући за нос скупштину, али се преварио у рачуну.

Да ја нисам случајно дознао баш од њиховог човека шта су радили, можда би то све лепо срочено и победило (што још није било сигурно), и ја бих се повукао на свој остали посао а оставио њима да усреће „Натошевића“, али кад сам дознао шта је М. Ђорђевић радио и кад сам затим видео, да је то једна потајна компанија с рачуном све радила, нисам могао допустити да таква солидност слави оргије и да се после смеје како је *три четвртине* акционара изиграла. А данас нека затреба уступити место у „Натошевићу“ људима који су агилнији, вреднији и позвани на то место, ја сам први који уступам и не сумњам да и остали моји учитељски другови у управи „Натошевића“, осим Мите Ђорђевића, не би то учинили.

Но кандидати Мите Ђорђевића нису ти позвани, који би били претежнији за „Натошевића“, од садашњих чланова управног одбора, који су М. Ђорђевићу тако мрски; јер његови кандидати иако имају квалификацију као добро дисциплиновани партизани, то још није и добра квалификација за управу у друштву „Натошевића“. Напротив, они су се сви огрешили о оне светиње учитељске, које поштују и цене сви учитељи у целом просвећеном свету, само су њима те светиње блато, којим се треба пред необавештеним народом бацати на учитеље. Па зар таки да управљају оваким установама учитељским, које смо ми с великим напором створили и с којима смо дични и пред српским просвећеним светом, па тек колико пред осталом културном учитељском браћом других народа! Каква би то аномалија била!

Та они да знају куд што иде не би се ни борили зато, бар дотле док не освоје широм учитељства терена у толикој мери, да је већи део учитељства солидаран с њима. Но свакојако пре тога, они се не би смели идентифицирати са оним заслепљеним партизанима, који су учитељству довикнули да је „пијана руља“ зато што учитељство брани и заступа културан препороћај свога народа. Јер тек не претпостављају ваљда о учитељима толико равнодушности о својој части, да ће мирне душе примити и назив „пијана руља“ и отићи у загрљај тих пријатеља, који га из велике „љубави“ тако милим именом називају.

*

М. Ђорђевић има хонорара 500 К. а уз то таптијеме колико онај члан који највише има радних дана, иако он није радио као повереник ни једнога дана. Тај други хонорар изнео је н. пр. за прошлу годину 1911. близо 200 К. Он је тај хонорар добијао само за своје присуство на радним часовима. Он је сам и срочио тај начин хонорара, па опет ми нисмо ни један запињали за то, а он у недостатку мојих погрешака говори о хонорару који ми је и он одобрио и о којем он зна, да сам ја већ на самом погодном куповању хартије сваке године заводу бар толико зарадио у готовом новцу, колико мој хонорар износи, ако не више.

Но Мита Ђорђевић хтео би да прикаже као да ја експлоатишем својим хонорарима „Натошевић.“

Кад је купљена књижара и штампарија план је био да се оба та огранка повере једном члану, за онај мах пок. Богдану Поповићу, јер он је био умировљен и могао би се примити да стално буде у радњи. Но он је био чиновник у епарх. канцеларији и имао тамо 1000 К плате, а осим тога и неке друге приходе, које је све укупно износило око 1400—1600 К. Њему је понуђено да му „Натошевић“ даде годишње толику своту, па да се прими надзора, но он је после неколико дана пошто се о томе посаветовао са својом породицом изјавио, да се не може примити. Према оваком стању ствари, одбор је поделио међу чланове управе поједине гране рада и доделио М. Ђорђевићу вођење посла у новчаном заваду, Богд. Поповићу и Ђ. Гајином књижару, Ђ. Поповићу накладу књига, а мени вођење посла у штампарији. О хонорарима се тада није говорило, него су они одређени тек при крају године после одржане скупштине. И то овако: Кад се одржала одборска седница у њој је одређено да онај члан о чијем се хонорару одређује, изађе напоље из седнице. Прво се решавало о хонорару Мите Ђорђевића и он је изишао напоље. Један од чланова управе и то оних, који нису били заинтересовани, предложио је, да му се да 400 К., други је то допунио да буде 500 К., на томе је остало. Ђорђевић је ушао унутра, а ја сам изишао напоље јер се хтело решавати о моме хонорару. Но како је већ био 1 сах. по подне, а знао сам да других ствари нема за решавање, ја сам одмах отишао кући, те нисам ни знао шта се решило. Тек пред вече дошао је Ђорђевић с Гајиним у књижару, где су ме затекли и Мита Ђорђевић ми рекао да ми је одређен хонорар од 500 К. као и њему.

На тај начин се хтело постићи то, да је завод дао надзор у својим огранцима рада особама из свога најближег круга које су му за чување друштвеног добра биле најсигурније. Зашто је Мита Ђорђевић примио тада хонорар кад није право да га примимо. Или није право за мене, а за њега јесте? Па ако је и тако, зашто он то никад није рекао у одбору? Или напослетку, ако није право што смо примили хонораре које нам је управни одбор доделио, ево да их сви вратимо „Натошевићу“ натраг. Хоће ли Мита Ђорђевић то, нека предложи у одбору или ако хоће предложићу ја, а он онда нека не бега у трње по своме обичају.

Уласком у књижару и штампарију наступили су нови послови, који се морали продужити у корист трговине та два огранка. Издавање појединих књига морало се обновити, морало се продужити издавање календара. За нова издања појединих књига и за евентуалну поправку њихову плаћала је и књижара Поповићева, плаћају и све друге књижаре. За послове те врсте које сам ја радио за наш завод ја нисам тражио ништа, нити сам што добио.

Уређење календара поверио је управни одбор мени, и ја сам га уређивао и уређиваћу га док је мени то поверено у оном правцу, како ја држим да је добро. Да ли је боље доносити у календар ствари оригиналне од писаца свакојаке „феле“, који често не уму ни писати за народ, или је боље доносити ствари које су као добре већ издржале критику, то је питање о којем није меродаван Мита Ђорђевић да рекне последњу реч. Ми међутим у „Натошевићу“ видимо, да су наши календари од како их „Натошевић“ издаје, без мале изнимке сваке године сви пролазили, тако да ове године већ у јануару писмо могли пакнадне поруџбине да подмиримо. Мита Ђорђевић н. пр. зимус није приметио да је календар маказама уређен, него да је бољи од свију других. А ја мислим да *Историја српске књижевности* не треба да се уређује маказама, а календар може мало и маказама, јер видимо да и календари напреднијих народа уносе у народ већ добре, опробане ствари, које иначе споро у народ допиру.

Ако свет који није пакостан констатује да је право, да завод један прими лепу своту чисте зараде на једном послу, а да за срећивање тог посла ништа не изда, ја пристајем да ни један филир не примим. Крста Малеташки предлагао је пре две године у одбору, да се мени повиси хонорар за рад на календару с обзиром на прођу календара, но ја сам изјавио да не примам. Прошле године понудио сам у одбору да ко други прихвати уређивање календара, но сви чланови управе па и Мита Ђорђевић, рекли су да је добро овако како је сад, те да ја и надаље уређујем. И кад је грех за хонорар уредити календар, зашто је Мита Ђорђевић *пре две недеље тражио у седници управног одбора, да се њему повери уређење календара?* На жалост управни одбор познавајући га сад већ сасвим, није му ту жељу испунио, да не би календар са једностраном тенденцијом уређен, остао у магазину на гомили.

И кад је грех примити солидан хонорар за уносан посао, што је онда Мита Ђорђевић примио хонорар од Саб. Одбора за оне своје површне историјске ствари у Митрополијском Шематизму од М. Косовца. Дакле, кад Мита Ђорђевић прима неки хонорар онда је то на своме месту, а кад други, а нарочито ја примам онда то није у реду.

Он је за „500 К имао 500 брига“, то су јефтине бриге, свака брига једну круну. Но нами осталима те бриге нису биле тако јефтине, јер Мита Ђорђевић је и преко тога, што сам га ја а и други чланови учинили пажљивим да не треба један посао поверити извесном подузимачу при оправци куће и зидање зграде за штампарију, ипак баш томе поверио из разлога, *што је био за 5 круна јефтинији.* Гле, дивне штедње! Ја сам му тада поново рекао да није требало дати томе подузимачу, али он се био већ накострешио на мене, и ја сам ћутао, нека иде посао својим током, али сам уверен био да ће испасти натрашке. Мог мишљења били су и остали чланови управе па и пок. Б. Поповић који је с М. Ђорђевићем у једној кући

становао и увек био с њиме. Кад је после штампарија почела прокисавати као решето, да је у неким сандуцима са словима било пуно воде; кад су после са те влаге ваљци за машину исплеснивили, да се морали поново лити; кад се после морао са штампарије скидати сав кров и поново све мећати; онда је Мита Ђорђевић видео шта вреде оних 5 К. Али је тај шпас стао друштво „Натошевић“ излишних бар 2—3 хиљаде круна. И на крају је још дошло до суда са тим предузимачем. Исто тако није хтео да усвоји моје мишљење ни при куповању куће, да се одмах прихвати предлог пок. адвоката Вукићевића, да дамо одмах оног часа нов оферт, те смо и ту платили око 2—3 хиљаде круна више.

*

Велика је порција солидности од Мите Ђорђевића да у јавности спомиње мој дуг од 4000 круна што сам га узео у „Натошевићу“ при куповању куће. Тим пре, *што је он пре тога за свога брата подигао зајма 2000 К, а за себе је имао исто толико, ако не и више, јер и сад кад сам ја тај свој дуг већ издужио, он има у „Натошевићу“ дуга још преко 1500 К.* Но Мита Ђорђевић пише да сам ја тај дуг плаћао неколико година, али ја сам зајам узео 8. IV. 1910. у своти од 4400 К, а пре месец дана сам га ове године потпуно исплатио, дакле тачно за две године. Је ли, дакле, истину тврдио? Не знам само какве сам ја могао имати хонораре *свака три месеца преко целе године кад је требало зајам подмиривати*, јер он тврди да сам ја из самих хонорара кућу исплатио. (Па и да сам не би била срамота). Но и кад сам подизао тај зајам, ја сам имао понуду у другом једном српском заводу са 7% камате, и тек кад су чланови управе у „Натошевићу“ рекли, да тих 7% може и наш завод заслужити и да се тај зајам може дати на рачун оног реесконта који са стране доста јефтиније добијамо него у Новом Саду, онда сам дигао зајам, али сам осим менице унео у завод и подлогу за тај зајам, предавши баш Мити Ђорђевићу и једну полицу у вредности од 6000 К. Кад се зна да је тада већ била и кућа моја својина то значи, да је за зајам од 4400 К било подлоге 10.000 К. А ми смо и веће зајмове од 4000 К давали баш и појединим учитељима, нарочито кад су пружали сличну подлогу какву сам и ја дао.

И о тим стварима сме Мита Ђорђевић јавно да говори! Човек, који ми је још пре месец дана подносио да му жирирам менице.

Он сме да говори и о томе да ја и жена имамо две плате. Зар бадава уживамо то? Зар не радимо и једно и друго. Зар он и његова кћи немају две плате? Па ко му што приговара за то? Зар они то вуку бадава? Или само њихов посао вреди, а других особа не вреди ништа?

Зар нисмо и трећем члану његове породице баш у „Натошевићу“ ми дали зараде?

Па шта да рекнемо онда ми о њему, који смо га сместили за надзорника у конвикт са његовом породицом у оно доба од 8 чланова и где је он више година провео, давајући због многобројности своје породице тек неку незнатну отштету конвикту!

Та надзорник у конвикту има бесплатно и стан и храну и огрев и све споредно! Па јесам ли ја њему крив што није могао купити ни таку малу кућу, којој се он руга. Та он се уздао пређашњих година да ће наследити таку једну малу кућу, па онда се није таком чему ругао, и зар би се ругао *себи* да је наследио! Не, он се показао, да је једна индивидуа која би се другом хтела ругати без икаква оправдана основа. Он би другом издевао имена заборавивши на свој *сентомашки надимак.*

Он би сумњичио друге и извртао факта, као што је у свом памфлету пакошћу и бесом инспирираном, хтео и ствар са „Шк. Одјеком“ и „Шк. Гласником“ да прикаже неистинито. За ту ствар знају до сад тек два, три учитеља, али он сме и то да дира.

Кад је „Шк. Одјек“ требао престати 1906. године ја сам једног дана сазвао код Мите Ђорђевића у канцеларију чланове уредничког одбора и предложио им, да сваки жртвујемо 10 К месечно или годишње 120 К, па ма и 100 К ако не би издавали лист о великом школском одмору. Нас је било тада четворица и таким путем дошли би до своте од 480 К годишње или бар до 400 К. То би било већ близо полак потребних трошкова за штампу, а остало би се свакојако претплатом накупило. Но сваки од тих чланова па и Мита Ђорђевић изјавили су, да не могу то дати због својих фамилијарних потреба. На том смо се разишли и „Школ. Одјек“ је престао. У току те године 1907. ја сам видео да би ипак требало да учитељство има свој лист, те сам у јесен 1907. год. рекао Мити Ђорђевићу и Т. Костићу пристају ли да ја сам, на свој ризико, покренем поново „Шк. Одјек“. Ја сам сматрао за своју колегијалну дужност да их питам иако сам имао права на „Шк. Одјек“ као и они.

У први мах они обојица нису пристали на то. Но касније је Т. Костић рекао да пристаје, али М. Ђорђевић ни близо. Ја сам му рекао, да би ја имао права покренути поново „Шк. Одјек“ тим пре, што и Костић пристаје, али нећу, него ћу покренути лист под другим именом. Више него један сахат дискутовали смо о томе једне вечери па улици код руске цркве ја и Ђорђевић у присуству тадашњег главног школ. референта Ђуре Поповића. Мита Ђорђевић је и рукама и ногама најогорченије доказивао ситничарским разлозима, да лист никако не треба покренути. Видело се да је он хтео да не буде листа око којег се учитељи групишу. Но то му није пошло за руком, јер ја сам и преко тога покренуо „Шк. Гласник“ тим пре, што је било више учитеља ван Н. Сада који су ми о томе писали.

М. Ђорђевић од почетка излажења „Шк. Гласника“ до данас намерно никад није ни један ред писао у „Школ. Гласник“. Па иако су неки учитељи из даљих крајева мислили да је код „Шк. Гласника“ остало по старом као и код „Шк. Одјека“, ја писам износио на јавност непријатељство М. Ђорђевића према „Школ. Гласнику“, не бих ни сад то спомињао, да М. Ђорђевић не пита јавно, где је „Шк. Гласнику“ М. Ђорђевић као сарадник? „Шк. Гласник“ има много бољих сарадника него што је М. Ђорђевић. Ја сам с њиме радио и знам шта он вреди. Ја сам „Школ. Гласник“ почео штампати у штампарији „Браника“. Касније, код 4. броја, кад је друштво „Натошевић“ купило штампарију, пресао сам са штампањем листа у нашу штампарију, утврдивши пре тога, да по исту цену лист штампам и код нас, по коју ми је цену радила „Браникова“ штампарија.

Ја сам до сад оставио „Натошевићу“ за штампање „Школ. Гласника“ преко 4000 К. Ако се за штампу „Школ. Гласника“ не плаћа од броја до броја и ако му се даје неки известан кредит, те се концесије дају у нашој штампарији и другим наручбинама, а и у другим штампаријама се исто тако поступа. Где је М. Ђорђевић видео да се неко од српског листа обогатио, а нарочито од педагошког. Да мене руководи тако себичњаштво, какво би хтео да ми подметне М. Ђорђевић, ја бих такав рад напустио, не бих га ни почињао, јер ено М. Ђорђевић није хтео да улази у тај посао јер је требало жртвовати и труда и новаца. Питање је јесам ли ја раније године за штампу „Шк. Гласника“ по штено платио? Нека то изнесе М. Ђорђевић. Сваки лист има својих потраживања од претплатника и огласа, па тако и „Школски Гласник“. Кад он поприма, плаћа своје рачуне. Ја сам с пролећа обрачунавао главније своте са својим дужницима, па сам тако у главнијим свотама и за „Школ. Гласник“ плаћао.

М. Ђорђевић ми је нудио зимус да од хонорара узмем предујма *као што је и он зимус радио*, те да као бајаги исплатим штампу за „Шк. Гл.“, дакле да нешто *недозвољено радим, да узимам од оног хонорара који још није био ни одобрен* и питање је да ли ће бити одобрен и колики. Дакле то би било лепо, а бити дужан за штампу као и толики други свет није лепо.

М. Ђорђевић адвоцира данас за онога, који је претплату „Школ. Одјека“ потрошио (није 80 К него 170 К) и то не од редовне претплате, него од нове за идућу годину, коју је после други из свог џепа морао подмирити, а тај други сам био — ја, јер сам до зимус исплаћивао с М. Ђорђевићем заједнички меницу „Школ. Одјека“, коју је управо М. Ђорђевић с тим својим клијентом требао плаћати, јер сам ја измирио рачуне за „Шк. Одјек“, који се тицали оних година кад сам ја са новцима „Одјековим“ управљао, а М. Ђорђевић је последње године „Одјекове“ газдовао и пошто је схватио тако, да је онај мањак из 1900. год. оптеретио и његову годину, то сам ја на себе примио тај мањак, јер би иначе М. Ђорђевић морао то тражити од тог, за којег сад адвоцира, а од тога није било лако добити, нити би добио.

Од мога хонорара за календар остајало је у књижари сваке године по нека свота необрачуната, од оних који су касније плаћали рачуне за календаре. Ја то нисам накнадно ни обрачунавао. Мита Ђорђевић јавља свету да ја не плаћам камату на дуг за штампу „Шк. Гласника.“ Па нека изнесе оне који плаћају камату. Је ли „Школ. Одјек“ плаћао камате штампарији Браће М. Поповића и Милану Поповићу у Милетићевој штампарији. Нису ли нас људи чекали, докле год нисмо дошли до новаца да платимо и тек кад нисмо могли покупити претплату узајмили смо и платили. Нека развиди у другим штампаријама узима ли се и колика се камата узима на то, па да и ми уведемо у нашу штампарију тај ред, па ћу онда и ја са својом наруџбином бити томе подвргнут. Он је помешао менични рад у заводу и штампарски. А је ли платила књижара и штампарија камату на одмах не примљени хонорар проф. Матићу за речник, М. Симићевој за Кувар, мени за календар Орао, А. Плавшићу за коресподенцију и т. д.

Срдита немоћ Мите Ђорђевића надробила је пуно плеве коју сваки ветрић може одувати,

Док смо ми сви и ја са свима мирно сносили његове сујетне прохтеве и за љубав мира и реда прећутали много што шта, што нисмо требали прећутати, он то није схватио као memento да други пут не треба тако да ради, него је уобразио себи да ће он диктирати по својој вољи, а ми ћемо слушати и кад затреба сносити и одговорност за све оне евентуалне мање и веће гиксере које он почини.

Та га је заблуда одвела дотле, да је почео већ финим средствима да се служи да дође до превласти. Но ту се сам скрхао и сад јауче. Сад сам му ја крив и други учитељи.

Своје послове хтео би мени да подметне, да сам ја хтео неки раздор у „Натошевићу“ и уопште у учитељству. Међутим он је на фини начин истиснуо Р. Малушевића напоље, затим Ђ. Поповића, а сад је ишао затим да се и мене ослободи а са млађима би већ лакше. Но како је био нестрпељив да до таке самовласти што пре дође, сувише је забраздио и то му се самом осветило. Ми смо хтели и сад бирати Малушевића, али је М. Ђорђевић са својом блиском компанијом поуздао се да ће имати већину, те Малушевића нису хтели. Он поткуцан из радикалне странке изазива са двојицом тројицом непотребне трзавице и онда подмећу другоме да ствара раздор. Радикалским терором искупили известан број присталица и хоће да диктирају целом друштву. Постављају неке насртљиве захтеве и категорички захтевају пактове. С којим правом? Прекупите акције свију деоничара па ето вам завод. Или створите други бољи завод, да видите колико то стаје труда и муке. Сад би лако било доћи на готово. Но овај завод не спада у оквир радикалског терора и с терором не можете ништа, него будите људи и права браћа учитељска па ћете тим самим стећи одзива међу великом већином „Натошевићевих“ акционара и учитеља и неучитеља. Не допуштајте да вас седлају у своје личне сврхе а против ваше браће учитељске. Али М. Ђорђевићу је то седло слатко, па на част му. Но колико год он има права да при изборима гласа на радикалне кандидате, исто тако и ја имам права да гласам куда хоћу. Да гласам с њима онда бих био добар, а овако сам им се „замерио“ и то ме страшно женира. Таке насртљива друштва тешко је наћи. Ако нећеш с њима није добро, ако ћеш с њима мораш шенити како ти заповедају две три завојите „персоне“ И М. Ђорђевић се искида жив што нећемо сви тако као он. Па кад је то тако примамљиво што је и он бегао од њих и нападао их, писао тужбе управи радикалне странке против страначке самовоље Попадићеве, поп Божине etc. и мрзио их као што само он уме мрзити. Ја што сам имао коме да рекнем говорио сам отворено, не за леђи и тако ћу и од сада чинити. Признајем да не умем играти дволичну улогу неког шуњала какву игра М. Ђорђевић. И ово сада не пишем ја за то да се браним од М. Ђорђевића, јер таки су по „Застави“ мене и до сад грдили па се нисам бранио и нећу, него износим да види поштен свет још једну више слику какве све индивидуе не грде иза бусије јуначки а безразложно и мене и друге.

*

М. Ђорђевић није требао своју ћуд толике године крити, па би видео би ли долазио до свију оних места до којих је долазио. Он је смео с ума, да је до тих позиција долазио више подилажењем учитељима, него што је фактичном својом спремом дорастао за то, јер он сам лично није још нигде показао да је самосталан радник, него увек уз друге, а међутим хтео би да га други на прво место истичу.

*

Он назива Жарка Алексића мојом трубом. М. Ђорђевић би хтео и мене да прикаже да терам његов систем, јер је често од нас с којима је радио на фини начин тражио да будемо његове трубе. Међутим и овде је рекао истину као и на другим местима своје „дисертације“ о Трњинама, јер је он већ напред знао да смо се ми споразумели да не предлажемо Милићу против кандидата у одбор већ и стога што смо га те године на Митроп. скуштини бирали за потпредседника. А што је Жарко Алексић предложио Радослава Николића прошле године за члана управе, то је он на своју руку радио, али у најбољој намери, јер Радослав Николић као поседник знатног иметка и треба да уђе у управу „Натошевића“ и да је он био у управи, тешко да М. Ђорђевић не би већ раније склизнуо са председничке столице и понео своју капу кући.

Мита Ђорђевић у својој „Роморанци“ на много места сам пита онако како је њему по вољи и сам одмах и повољан одговор себи даје. То је по оној старој новосадској приповетци: „Добро јутро, калфа Јово, шта сад?“ Невин, безазлен човек Мита Ђорђевић трпио је просто један зулум од Ђ. Михајловића. Сви чланови управе разбегли се од Михајловића. Па како да тај Мита Ђорђевић није утекао, него се он ето још враћа натраг да трпи зулум и ако је већ отишао био и без збогом и без опроштаја. Биће да су у страху за превласт велике очи али у Мите Ђорђевића, јер Мита Ђорђевић је био тај, који је одмах у почетку Нестора Миковића учинио апатичним за председништво у бившој напој Честичарској Задрузи, а кад је већ био и Варађанин напустио тадашње друштво, како Мита Ђорђевић није тада дошао на мисао да треба ангажовати Ђоку Милића као старијег и имућнијег за председништво, него се одмах примио он. Та он се хвали да је добар друг с Милићем, а да ја подгризам Милића. Па кога се тицала она Милићева буквица у одбору о спором састављању билансије. Да ли мене као једнаког члана управе Милићу или М. Ђорђевића као председника, који се вади да он може заповедати и *забрањивати* чак и разговоре у „Натошевићу.“ Заиста је страшан, као петлић! Да сам се ја силом трпао свугде, као он за коровоћу конвиктском певачком друштву (иако ни близо није имао „качества“ за то, него је морао да тражи у озбиљним моментима вештије људе), зар ја не бих могао онда бити тако исто уображен као и он и ићи за тим, да будем у председничкој „чести“. Или ваљда нисам спреман за то као он!

Та мене су чланови управе више пута предлагали за подпредседника управе иако то њему није било по ћуди. И ја сам увек на томе захвалио не примајући се, а он је то једва дочекивао и одма прихваћао како би који био предложен, па ма да је тај и онога часа први пут у седницу дошао и ма да никакве везе није имао са ширим круговима учитељским, нити каквих заслуга око „Натошевића“. А не би се ја ни сада примио председништва да Мита Ђорђевић није отишао у „трње“; нисам ни „капу председничку“ наручио као он и не мислим је ни наручивати, јер не мислим вечито остати председником, само што сумњам да ће и тада Мита Ђорђевић доћи до тога, јер он је зарубио за сва времена и „са том ће тугом канда у гроб лећи“ као праотац Јаков. Али моје му сузе не помогоше. Како ко ради онако и прође. А лепо је могао идуће године отићи у пензију, па да му управни одбор одреди једно 2000 К сталног „хонорара“ (незнам да л' би примио!) а ми садашњи одборници да смо се уклонили, те да Мита Ђорђевић мало проживи и још остане у аналима „Натошевића“ као неки други „Натошевић“. А овако му ништа друго не остаје, него да своје књижевно дело о „Трњинама“ носи у недрима као рођданик или амајлију и да сања о свима оним жељама које су у њему исписане, а које је он хтео да подметне другоме па се преко тога и преко скупштине „Натошевића“ преметнуо сам.

*

М. Ђорђевић пророкује на 10 година унапред као некадашњи бољевачки пророк, да неће бити напретка у „Натошевићу“, јер за бога компанија његова није ту и он није председник. До сад се бар нигде није показало да је његово отсуство шкодило којој установи, ако јој није користило. Компанија његова ни до сад није управљала и унапређивала „Натошевић“, а он сам да је био, као обично не би учинио ништа, него је учинила слога споразумних људи с којима он неће, јер они и њега терају у ред.

*

М. Ђорђевић говори о нашим састанцима у „Натошевићу“ као о неким тајним конференцијама пред скупштину. Да смо их сматрали тајнима не би их држали у „Натошевићу“. Ваљда нећемо ићи чак код „Белог Вола“ у гостионицу, да се тамо с њима састанемо. Ми се у „Натошевићу“ састајемо и сад и увек, у време кад немамо своје школске дужности, и кад је чему време о томе расправљамо, па тако смо и тада говорили о делима Мите Ђорђевића и његових другова, и то није ништа зазорно. Зазорно би било одржавати сличне конференције у школској канцеларији по цело пре подне за време школских часова; не би лепо било да смо оставили школу и децу саме себи, и да смо се домунђавали на конференцијама како ћемо испословати да на скупштини „Натошевића“ можемо и без депонованих акција гласати.

*

„Школ. Гласник“ не пише М. Ђорђевићу енергично и не критикује рад Школ. Савета. Доста да је М. Ђорђевић у преклањском извештају в. дев. школе резоновао о Шк. Сав. с којекаквим бесмислицама и није добио по прстима, него му се одбило на дару. Код радикала није тако „строго“ пролазио. М. Ђорђевић је и у „Шк. Одјеку“ био јунак из трња, а кад је требало што одлучније рећи писао сам ја или К. Миловановић или који од учитеља ван Новог Сада. А кад ја смем праведну школску и учитељску ствар заступати и у Школ. Сав., што да је не смем у „Шк. Гл.“ Ја сам бар показао да се то може, а осим тога покушао сам да колегијално изађем на сусрет и у другим питањима својим друговима, али они међу овима који су од скоро присни пријатељи М. Ђорђевића злоупотребили су ту колегијалну поверљивост и још ме шегртски напали, разуме се у „Застави“, јер у њу сваки свашта може — унети. Но кад би ја и покрај свега тога као и сваки други „јакић“ пришао опет радикалима као М. Ђорђевић, ево да би ме „Застава“ одмах хвалила. И то ти је неки програм и нека странка!

*

Он би хтео да иронише и моју педагошку спрему, а кад му је требало какве информације или каква мишљења у таким стварима онда није то радио, него ме је тражио и питао. Чак и у Шк. Одјеку кад је требало за његова каква истрчавања, није се сам подухватао да одговара, него је мене звао да ја одговорим. Свакојако што је моја спрема била за иронисање а његова одлична, па ју је ваљда крио од света, да се свет не просвети њоме, као што и сад на тој својој брошири крије име, да ли с тога што је све то истина што је он у њој надробио.

Све таке тице без перја у које спада и М. Ђорђевић свакојако ће му се радовати, јер га сад могу изабрати за свога председника пошто он не може без президијума живети, а сад је фацират па ће се свакојако и тога примити само нек је „чест“ и нек је он први међу њима.

Иначе није му некад дерогирало да на ствари које сам ја израдио потпише и своје име, а у свом школском извештају од год. 1906./907. чак на таком спису и изостави моје име и остави само своје. О свјаческаја сујето! Но то су за њега *маленкости* о којима он не води рачуна, јер он у својем трњу води рачуна како сам ја погледао, стојао, седео на скупштини (добро кад је у својој шепртљарији имао времена да и то гледа и запамти) и како сам ја створио међу учитељима неспоразум, јер 400 учитеља неће да се споразуму с једним Јапом и са неколико учитеља, које Јапа још вуче за нос као што је некад вукао све. И по њиховој логици није крив Јапа што вуче тих неколико учитеља за нос као и сву странку, него сам крив ја што не одобравам да се све учитељство вуче за нос. М. Ђорђевић воле то и отишао је натраг, па што се љути! Сад може опет бити кандидат за епарх. школ. надзорника, ако где год затреба и ако је стекао качества.

М. Ђорђевићу су сад *слабићи* они учитељи, који се отресли тог вучења за нос, а кад су му некад ти учитељи требали и кад им је писао потајна писма (опет јуначки) као н. пр. Мл. Ђурошевићу и др. да раде сви против избора К. Миловановића за референта, онда нису били *слабићи*, сад кад су М. Ђорђевићу сабили рогове, јер их је сувише надигао, сад су слабићи.

Он цитира и ставове из неких учитељских писама о мени и о другим учитељима, а не види да се први цитат тиче баш њега и његових другова, јер је он хтео да досадашње стање тумбе окрене.

Други цитат исто тако не говори у прилог тврдоглавства М. Ђорђевића. А трећи цитат је израз огорчења оног аутора чија дела нису примљена у накладу „Натошевића“ и којег је тајно (опет јуначки) М. Ђорђевић известио да сам ја био противан. У том слабом моменту отишао је тај аутор мало ујеро и говори о неким страначким таљигама за Геду и Слезака, док је међутим прошле године послао читаво бреме рукописа људима који су водили избор за Геду и Слезака, да штампају у свом листу против радикала целу историју радикалске незахвалности према учитељству, а мени више пута и усмено говорио и писао да и ја говорим тим људима да не оклевају него да штампају. Да не мисли можда да сам ја и ту крив!

Но кад М. Ђорђевић има рало цитате појединих писама, онда да га ја понудим са *праве* две, три трњине.

Једна учитељица н. пр. пише: „Много ме изненађује фарисејство Ђорђевића!! Но само сложно треба гледати, да такови одгнани буду“.

А други један стари и угледни учитељ пише: „Чудим се да се Мита тако заборавио, те је из братскога кола прешао ђаволима, но јасна је ствар, ко са ђаволима шурује, тај ђаволски пролази.

Да ја имам правије, да ја дођем и да им коју откусурим. Да имају стида и срама ти јадници, треба да се завуку у пужеву љуску, а не још да се желе увући у табор свесних родољуба као што сам на позиву прочитао.

Брацко поздравље свој свесној браћи и желим да победе своје насртљиве непријатеље а Мити довикни: Ај Мито, Мито, јер нам то хвала што те некад извукосмо....“

Ето М. Ђорђевићу неколико писама и са друге стране (а има још)!

Једина слатка утеха може бити М. Ђорђевићу што га је „Застава“ узела под своје крило, те га огрева као квочка покисло пиле. Но у том њиховом узајамном весељу можда им нисам довољно радости учинио, јер не могу да кажу за мене да сам наручио у књижари „Натошевић“ прописева унапред за 13 година који би извукли од народа за 13 година близо један милијун круна; нити могу да кажу за мене да сам испод руке продавао из књижаре „Натошевић“ колима школских књига; нити да сам за штампарију „Натошевић“ наручивао око 1000 рисова папира и једну цену углављивао с фабричким путницима а друга се — већа — наплаћивала; нити могу рећи да сам о Новој Години примао честитке од трговачких кућа са 50, 100 и више круна поклона, нити могу рећи да сам наручивао Schöpf-папир по 38 К а да се плаћао са 58 К и т. д.

Да сам то радио заиста би било срамно!

Да сам дизао зајма и молио људе да ми жирирају, па то да сам бацио у лудо и то би гадно било, а купити кућу ма најмању, па и зајмом није срамота, само кад се поштено плати. Ми учитељи не можемо куповати палате.

Да сам сам себи намицао хонораре и придизао и то не би било лепо, али кад ми умерен хонорар други људи за поштен рад одобре, па с тима људима одобри то и Мита Ђорђевић, а сад износи то као неки грех, онда он даје сведоџбу о себи какав је.

Да сам штампао лист и да ме сад вијају за дуг и то не би било лепо, али кад сам ја сваку годину поштено измирио на онај исти начин како то и други поштен свет ради, па како је то и М. Ђорђевић са „Шк. Одјеком“ радио, онда се види да је Мита Ђорђевић у срдитој и пакосној немоћи покушао да разним неистинитим стварима мене прикаже као неисправна човека па је постигао обратно, да је сад већ после дугогодишњег дволичења открио сам себе ко је и какав је.

Да ја и моја жена на непоштен начин зарађујемо две плате не би било лепо, али ми то са жртвом свога здравља зарађујемо као и безброј других наших учитељских другова. Расположимо са оним што зарадимо и не знам зашто М. Ђорђевић запиње за то, кад ми нити смо трошили нити сад трошимо туђе.

Да моја жена утроши своју зараду на какве зелене амреле и муфове веће него она, било би и глупо и за осуду, али кад се у кући и породици једно друго слуша и споразумно настоји да што корисно привреди, па ма и једну малу кућу којој се М. Ђорђевић руга, онда је онај пакостан ко се за таке ствари закачава. Но позната је ствар да такви не уму да чисте испред своје куће, него трпају нос у туђу, док их тамо не постигне оно што траже.

И овде је у питању један такав јунак који се зове Мита Ђорђевић и што је тражио то је добио. А може добити и још!

*

Он ће до дупе и опет пискарати по „Застави“ и извртати, те пред „Заставином“ публиком приказивати како се ја браним, перем и једим, али нека у том своме „задовољству“ и „весељу“ узабере из тог трња у које се завукао, један трн и нека се тако весео закити; може себе а може и своје „мило“ друштво у „Застави“.

Ђ. Михајловић.

„Натошевић Учитељско дисц. друштво“ у Н. Саду.